

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Ivan Brelih: O pristojnosti rednih kazenskih sodišč za sojenje dejanj, kaznivih po najnovejših predpisih. (Konec)	205
2. Dr. Peter Pavlič: Obmejno drevje	212
3. Dr. Lev Svetek: Prekočasno delo. (Nadaljevanje)	218
4. Književna poročila	241
5. Razne vesti	243

V LJUBLJANI 1942-XXI.

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d.
v Ljubljani. — Odgovoren F. Kralj.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Cesta Viktorja
Emanuela III, št. 16/I.

Izhaja mesečno. — Naročnina 25 L na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na poštočerkovni račun št. 11.870
(Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 25 lir. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo. Poslužijo naj se v to priloženih položnic. Reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 15,20 L, posamezni snopiči à 5,70 L.

Slovenski Pravnik l. 1923, dalje à 30,50 L, posamezni snopiči (dvojne številke) po 5,70 L, št. 11 do 12 l. 1935 po 11,50 L.

Posamezni nepopolni izvodi II. knjige Odločb kasacijskega sodišča v civilnih stvareh (manjkata 2 ali 3 pole) po 15,20 L.

Posamezne pole kasacijskih odločb, kolikor so v zalogi, po 3 L.

Pol stoletja Društva „Pravnik“. Spominska knjiga. 1939. Cena 23 L.

Mnenja o Predhodnem načrtu državlanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 30,50 L. Posamezne pole po 2 L.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 9,25 L.

Spomenica Kongresa pravnikov 1939 po 17,20 L.

Dr. M. Dolenc: Simbolična pravna dejanja in izražanja med Slovenci — po 5,70 L.

Dr. J. Agneletto: Prva knjiga novega italijanskega državlanskega zakonika — po 5,70 L.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 5,70 L.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 11,50 L.

Dr. Anton Urbanc: Zavarovalno pravo 1939. (broš.).

Odprema in poštnina se zaračunata posebej.

V posebne, enotne platnice veže posamezne letnike „Slovenskega Pravnika“ knjigoveznica J. Žabjek v Ljubljani, Dalmatinova ulica.

Slovenski Pravnik

Leto LVI. Ljubljana, decembra 1942-XXI. Štev. 11.—12.

O pristojnosti rednih kazenskih sodišč za sojenje dejanj, kaznivih po najnovejših predpisih.

Ivan Brelih.

(Konec.)

Težkoče se utegnejo pojaviti v praksi naših sodišč ob uporabljanju predpisov, ki veljajo tudi za našo pokrajino in ki so bili izdani deloma od Visokega komisarja za našo pokrajino, deloma pa kot zakon, veljaven za celo Kraljevino Italijo všteti nove province, torej tudi ljubljansko, pri katerih je očitvidno, da je naredbo- odnosno zakonodavec upošteval glede vrst zagroženih kazni in glede meje stvarne pristojnosti med okrajnimi in zbornimi sodišči določbe italijanskega občega kazenskega zakonika in italijanskega zakonika o kazenskem postopanju, ne da bi se oziral na predpise pri nas veljavnega kz. in kp. To so naslednje naredbe odnosno zakon: 1. kr. dekret - zakon z dne 3. septembra 1941-XIX in spremenjen v zakon z zakonom z dne 19. decembra 1941-XX št. 1641 „o prepovedi odsvojitve in izvoza dragih kovin in dragih kamnov“, ki v čl. 6 izrečno določa, da velja tudi za našo pokrajino; 2. naredba Vis. kom. z dne 24. januarja 1942-XX št. 7 o uvedbi osebne izkaznice in 3. naredba Vis. kom. z dne 18. marca 1942-XX šte. 48 o novih določbah o ureditvi proizvodnje in porabe papirja.

Ad 1. Navedeni zakon določa za sojenje zločinstev (delitti) iz tega zakona pristojnost okrožnega sodišča in ima tele kazenske sankcije: ječo od 2 do 10 let poleg denarne kazni; ječo od 3 do 15 let poleg denarne kazni; ječo od 6 mesecev do 6 let poleg denarne kazni; ječo od 2 do 10 let poleg denarne kazni; denarno kazen od 5000 do 20.000 lir; zapor od 3 mesecev do 3 let in denarno globo od 1000 do 3000 lir.

Ad 2. Navedena naredba ima v čl. 11 gledé pristojnosti določbo: Sojenje prestopkov (v avtentičnem italijanskem tekstu „delle contravvenzioni“), predvidenih v tej naredbi, je odkazano pretorju (okrajnemu sodniku). Kazenske sankcije te naredbe so različne za različne kršitve:

zapor do 3 mesecev in globa od 250 do 2500 lir; ječa od 2 do 4 let in denarna kazen ne pod 20.000 lir.

Ad. 3. Navedena naredba določa za kršitve kazen zavora do 3 let poleg globe do 10.000 lir. Glede pristojnosti nima določb, ker je v smislu ital. kaz. postopnika jasno podana pretorjeva.

Zaradi boljšega razumevanja je treba imeti pred očmi nekatere določbe italijanskih zakonov.

Ital. obč. kazenski zakonik (Codice Penale, skrajšano C. P.) deli v svojem splošnem delu kazniva dejanja (reati) v dve vrsti, v zločinstva (delitti) in v prestopke (contravvenzioni) po različnosti vrste kazni, ki je za kaznivo dejanje zagrožena (čl. 39 C. P.). — Čl. 17 C. P. pa določa: Glavne kazni, določene za zločinstva so: 1. smrt; 2. dosmrtna ječa (ergastolo); 3. ječa (reclusione); 4. denarna kazen (multa). — Glavne kazni, določene za prestopke so: 1. zapor (arresto); 2. globa (ammenda).

Ital. zakonik o kazenskem postopku (Codice di Procedura Penale, skrajšano C. P. P.) določa stvarno kompetenco sodišč tako-le: Čl. 29: Spada pred porotno sodišče (Corte d'assise) sojenje zločinstev, za katere določa zakon kazni smrti, dosmrtnje ječe ali ječe, ki v najmanjši izmeri ni nižja od osmih let ali v najvišji izmeri ni nižja od dvanajstih let. — Čl. 30: Spada pred okrožno sodišče sojenje kaznivih dejanj, ki so različna od v prejšnjem členu navedenih in ki niso dodeljena pristojnosti okrajnega sodnika. — Čl. 30: Spada pred okrajnega sodnika sojenje kaznivih dejanj, za katera določa zakon kazni na prostosti, ki v najvišji izmeri ni višja od treh let ali kazni v denarju, samo ali združeno s prej navedeno kaznijo na prostosti, katera ni v najvišji izmeri višja od desetisoč lir (čl. 31).

Čl. 16 C. P. določa: Določbe tega zakonika se uporabljajo tudi na stvari, ki so predmet drugih kazenskih zakonov, kolikor slednji kaj drugega ne določajo.

Po določbah C. P. se kazen giblje v meji od 15 dni do 24 let z obveznim delom in z osamitvijo po noči (čl. 23); kazen zavora se giblje v meji od 5 dni do 3 let z obveznim delom in z osamitvijo po noči (čl. 25); denarna kazen znaša najmanj 50 lir in največ 50.000 lir (čl. 24); globa pa najmanj 20 lir in največ 10.000 lir (čl. 26).

C. P. P. določa torej drugačno mejo za stvarno pristojnost med okrajnimi in okrožnimi sodišči kakor naš kp. Če ne upoštevamo prestopkov, zagrešenih po mlajših maloletnikih (§ 9 t. 1 kp.), je po našem kp. okrajno sodišče pristojno

le za sojenje prestopkov, a ne vseh, temveč le onih, za katere je zagrožena kazen zapora (ali strogega zapora) do največ 1 leta ali denarna, ali zaporna in denarna kazen obenem ali samo denarna kazen (§ 9 t. 2 kp.). Sojenje vseh drugih prestopkov in sploh vseh zločinstev — na prvi stopnji seveda — spada pred okrožno sodišče (§§ 10 št. 3, 11 št. 2 kp.). Italijanski okrajni sodnik (pretor) ima po C. P. P. širšo pristojnost tako gledé višine kazni na prostosti, ki je merodajna za določitev stvarne pristojnosti, kakor tudi glede vrste kaznivih dejanj, ker je pristojen tudi za sojenje nekaterih zločinstev; po drugi strani pa ima ožjo pristojnost glede dejanj, za katere je določena denarna kazen, sama ali združena s kaznijo na prostosti, ker je tukaj meja znesek 10.000 lir, dočim po našem kp. višina denarne kazni nikdar ne izključuje pristojnosti okrajnega sodnika.

Na drugi strani pozna italijanski kazenski zakon poleg dosmrtné kazni samo dve vrsti časnih kazni na prostosti, to je reclusionone za zločinstva in arresto za prestopke.

Pri uporabljanju zgoraj navedenega zakona o prepovedi odsvojitve in izvoza dragih kovin in dragih kamnov bo stvar glede pristojnosti, kolikor gre za dejanja, ki se kvalificirajo po vrsti zagrožene kazni, za zločinstva jasna, ker so taka dejanja zločinstva in jih bodo morala tudi naša sodišča kvalificirati za zločinstva. Kolikor pa bo šlo za dejanja, ki zanje navedeni zakon določa kazen zapora do 3 let in globo do 3000 lir, bo pri nas ta dejanja smel soditi le sodnik-poedinec okrožnega sodišča v smislu § 10 t. 3 kp., če tudi gre le za prestopke in če tudi je za sojenje takih prestopkov v Italiji po C. P. P. pristojen pretor. Pri nas velja glede pristojnosti v polnem obsegu naš kp. glede na določbo prej citiranega razglasa z dne 24. aprila 1941, kajti doslej pristojna oblastva gledé določb o pristojnosti naših sodišč niso odredila kaj drugega.

Omeniti je, da prej navedeni zakon izrečno pravi, da je za zločinstva pristojen tribunale in to tudi v primerih iz drugega odstavka člena 2. Ta določba je bila potrebna za Italijo, kjer velja C. P. P., ker bi sicer po določbah čl. 29 C. P. P. bilo za te primere, za katere je zagrožena kazen ječe od treh do petnajstih let, bilo pristojno porotno sodišče. Navedeni zakon o dragih kovinah in kamnih velja namreč za vso kraljevino.

Naredba Vis. kom. o uvedbi osebne izkaznice določa za nekatere kršitve kazen zapora ali globo; za neupravičeno prekoračenje meje v svrhu utihotapljenja v našo pokrajino

pa je določena kazen ječe od 2 do 4 let in denarna kazen ne pod 20.000 lir. Slednje dejanje je torej zločinstvo, vsa druga so pa le prestopki. Naredba pravi v čl. 11: „Sojenje prestopkov, predvidenih od te naredbe, je odkazano okrajnemu sodišču.“ — Tukaj je po mnenju pisca besedo „contravvenzioni“ razumeti v njenem tehničnem pomenu v smislu C. P. v nasprotju s pojmom „delitto“. Slovenski prevod v Služb. Listu „Sojenje prekršitev“ je netočen in zapelje človeka v napačno razumevanje. Že stilistika, način izražanja v raznih drugih naredbah Visokega komisarja govori za gornje mnenje, kajti povsod, kjer se v naredbah določajo kazni za kršitve sploh dotičnih predpisov, se rabijo v izvirnem besedilu: „I contravventori“ (t. j. prestopniki) sono puniti“; „i trasgressori saranno puniti“, „le infrazioni saranno punite“. Zato bi se praviloma slovenski prevod čl. 11 moral glasiti: „Sojenje prestopkov itd.“ in je to tako razumeti, da je le za prestopke v smislu kz. pristojno okrajno sodišče, s čimer se je pač hotelo izrečno določiti, da je pristojnost upravnega oblastva izključena. Če se naredba tako razume, potem je jasno, da je za sojenje zločinstva iz čl. 8, za katero je določena poleg kazni v denarju kazen ječe, pristojno v smislu kp. okrožno sodišče, kakor bi bilo za to tudi po C. P. P. pristojno okrožno sodišče. Ravno ta okolnost tudi govori za to, da je besedo „contravvenzioni“ v čl. 11 razumeti v tehničnem pomenu, sicer bi ta naredba uvajala absurdnost, da bi moralo okrajno sodišče izrekati za zločinstvo kazen ječe od 2 do 4 let! —

Za dejanja, kazniva po naredbi o ureditvi proizvodnje in porabe papirja, je glede na zagroženo kazen (zapor do 3 let in globa) pristojno okrožno sodišče (sodnik poedinec, § 10 t. 3 kp.).

Rešiti je še vprašanje, katero kazen naj izrekajo naša sodišča, kjer določajo zgoraj navedeni zakon odnosno naredbe kazen ječe in zopora.

Za nas veljajo v smislu razglasa z dne 24. aprila 1941 še vedno določbe splošnega dela jugoslovanskega kz., ker kake drugačne veljavne določbe še nimamo in veljavnost splošnega dela C. P. na našo pokrajino še ni bila razširjena. To je izven dvoma. Sicer so predpisi, o katerih je v tej razpravi govor, posebni, izjemni predpisi v smislu § 13 kz., ki o njih določa ta §, da se na kaznovanje zaradi prekršitev istih ne uporabljajo določbe kz., zaradi česar bi kdo utegnil meniti, da se naj pri izrekanju kazni zaradi kaznivih dejanj po teh predpisih uporabljajo določbe splošnega dela

italij. C. P., ko gre vendar za vrste kazni, ki so povzete iz C. P. in ki ne ustrezajo kaznim našega kz. Vendar bi bil moral zakonodavec v predmetnih izjemnih naredbah izrečno določiti, ali in koliko naj se pri kaznovanju po teh izjemnih naredbah uporabljajo določbe drugih zakonov in ne splošni del pri nas veljavnega kz. — ali pa izrečno določiti, katera vrsta kazni po kz. naj se prisodi tam, kjer je zagrožena kazen „reclusione“ ali „arresto“. Podoben primer smo imeli, ko so pri nas z ukazom ministrskega sveta z dne 25. februarja 1919 razširili veljavnost 9. in 10. poglavja srbskega kaz. zakonika na ozemlju cele Kraljevine SHS in so potem glede sojenja dejanj iz navedenih poglavij srbsk. kz. z min. naredbo z dne 27. maja 1919 izrečno razveljavili vse nasprotno in neskladne določbe v Sloveniji veljavnih kaz. zakonov ter razširili na Slovenijo tudi določbe s. k. z. o obtežilnih in olajšilnih okoliščinah in izrečno določili, da se s kaznijo „robija“ v smislu s. k. z. razume „težka ječa“, a s kaznijo „zapor“ s. k. z. „strogi zapor“ po avstr. k. z.

Takih posebnih določb italijanska oblastva glede prej navedenih naredb odn. zakona niso izdala, če tudi je to bilo izrečno predvideno v kralj. dekretu - zakonu z dne 3. maja 1941 št. 291, in sicer v čl. 7, ki pravi: Kraljeva vlada je pooblaščenca objaviti na ozemlju Ljubljanske pokrajine ustavo in druge zakone kraljevine, kakor tudi izdati predpise, ki so potrebni za njih vzporeditev s tamkaj veljajočo zakonodajo...

Zato bodo naša sodišča morala izrekati tudi pri sojenju dejanj, za katera zakonite določbe določajo kazni „reclusione“ in „arresto“, kazni, predvidene v našem kz. — „kar se sodi pred rednimi sodišči, vse to mora biti presojevano po pravilih občega dela kz., razen če obstoje v konkretnem primeru posebni predpisi posebnega (stranskega) zakona v smislu § 13 kz.“ (dr. M. Dolenc: „Novi kazenskopravni predpisi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije“ v Slov. Pravniku 1939, str. 276).

Po našem mnenju se bodo sodniki morali pri reševanju tega vprašanja držati načela, izraženega v § 10 našega kz., da se namreč takrat, ko se ima všteti v novo kazen druga kazen, ki jo je storilec zaradi istega dejanja že prestal v inozemstvu in ki ni iste vrste z pri nas izrečeno kaznijo, ta prejšnja kazen všteje po svobodni oceni. Sodišča bodo morala torej po prostem pravičnem preudarku odločiti, kateri vrsti kazni kz. ustrezata najbolj kazni reclusione in kazni arresto.

Mi poznamo za zločinstva dve vrsti časnih kazni, namreč robijo in zatočenje, kakor je tudi prejšnji it. kz. iz l. 1889. poznal dve vrsti, namreč „reclusione“ in „detenzione“, dočim pozna sedanji C. P. samo eno vrsto, to je reclusione. Obsodba na reclusione ne pod 5 let ima za posledico trajno izključitev iz javnih služb (kar ustreza približno naši „izgubi častnih pravic“), obsodba ne pod 3 leti pa povzroči izgubo navedenih pravic le za 3 leta (čl. 29 C. P.). Če se upošteva to in nadalje, da naša časna „robija“ ne sme biti krajša od 1 in ne daljša od 20 let, da je način prestajanja iste približno enak načinu prestajanja kazni „reclusione“ in da so tudi posledice pri obeh kaznih — vsaj deloma — podobne in da je naša kazen „zatočenja“ zelo redko uporabljiva in zagrožena kazen — naš kz. jo zagroža le v približno 10 primerih) — ter da se naša robija ob pogojih § 71 št. 4 kz. da spremeniti v strogi zapor najmanj 3 mesecev, potem bo še najbolj pravilno in pravično, če se za „reclusione“ pri nas prisodi „robija“ v smislu kz. — Edino kadar bi zakon zagroževal „reclusione“ brez označenja najmanjše mere ali z označenjem najmanjše mere pod 1 letom, potem bo umestno prisoditi strogi zapor, kolikor bo sodišče smatralo, da je na mestu kazen pod 3 mesece.

Za prestopke poznamo mi tudi dve vrsti časnih kazni „zapor“ in „strogi zapor“; tako prejšnji kakor sedanji it. C. P. poznata pa samo eno vrsto, to je „arresto“. „Arresto“ se razteza od 5 dni do 3 let z obveznim delom in osamitvijo po noči, dočim naš strogi zapor ne sme biti krajši od 7 dni in ne daljši od 5 let in se prestaja, če ni krajši od 1 leta, v posebnih kazenskih zavodih (§ 39 kz.), z obveznim delom, od začetka v celici (§ 4 z. o izvrš. kazni). Zato bo ustrezala kazni „arresto“ v smislu, kakor jo predvidevajo italijanski zakoni, še najbolj naša kazen „strogega zapora“, ki se bo dala ob obstoječih pogojih v slučaju umestnosti še v smislu § 71 št. 3 ali 4 kz. omiliti. Seveda se v takih primerih ne bo smel prekoračiti nikdar maksimum 3 let, ker je zakon, ki je bil izdan v duhu in smislu italijanske zakonodaje, imel v mislih pri določitvi kazni „arresto“ očitno pojem te kazni, kakor jo določa čl. 25 C. P.

V pogledu denarnih glob ne bo težkoč, ko naš kz. navzgor ne pozna maksimuma (§ 42 kz.) in ko je za dejanja, za katera je določena samo kazen v denarju (globa v smislu C. P.) ali denarna kazen poleg zapora ali strogega zapora do enega leta, vedno pristojno okrajno sodišče (§ 9 št. 2 kp.). Pri spremembah denarnih kazni (glob) na zaporno v smislu § 44 kz. naš predpis, da velja razmerje 60 Din (to je 22'80 lir)

za en dan, ni le nepraktičen, temveč tudi neugoden za obsojenca, če tudi bo treba uporabljati določbo § 44 al. 1, zadnji stav. kz., da nadomestni zapor pri prestopkih ne sme biti daljši nego šest mesecev. C. P. predpisuje razmerje 1 dan zavora za vsakih 50 lir globe oziroma 1 dan reclusiona za vsakih 50 lir multe (čl. 135). Tudi čl. 3 zgoraj cit. naredbe z dne 26. januarja 1942 št. 8 o določbah glede kršitev oskrbovalnih predpisov določa izrečno za vse kazni v denarju, izrečene za kršitve „in materia annonaria“, razmerje 1 dan za vsakih 50 lir. Zato morajo naša sodišča ne samo pri sojenju kršitev predpisov te vrste, temveč tudi pri sojenju kaznivih dejanj na podlagi italijanskih zakonov oziroma naredb izdanih od Visokega komisarja, kolikor je očitno, da je naredba — odnosno zakonodavec imel pri tem pred očmi splošno določbo čl. 135 C. P. in ne določbe jugoslovanskih zakonitih predpisov, izrekati, da se kazen v denarju ima ob neizterljivosti spremeniti v kazen zavora v relaciji 1 dan zavora za vsakih 50 lir.

Poudariti je treba, da je kazen multa, če tudi je to kazen v denarju, kazen za zločinstva v smislu C. P. (čl. 17). Kjer je očitno, da je zagrožena ta kazen in ne denarna kazen v smislu našega kz., ki pozna denarno kazen kot glavno kazen za prestopke (§§ 15, 35 kz.), bodo tudi naša sodišča morala dotično dejanje označiti kot zločinstvo in bo zato za taka dejanja vedno pristojno v smislu pri nas veljavnega kp. okrajno sodišče (§ 11 št. 2 kp.) kot zborna sodišče. Multa je vse hujša kazen nego naša denarna kazen v smislu § 42 kz., ki ji ustreza kazen „ammende“ (globe), ki jo določa C. P. kot kazen za prestopke. Kazen multa se ob neizterljivosti ne spremeni v kazen zavora kakor naše kazni v denarju, temveč kot kazen za zločinstvo v ječo, ki pa ne sme biti višja od treh let (čl. 136 C. P.).

Dostavek. Že po zaključitvi te razprave so izšle še tri naredbe Visokega komisarja, ki določajo, da je za sojenje kaznivih dejanj po teh naredbah pristojno vojaško vojno sodišče. To so naredbe: „predpisi o rabi zvonov“ z dne 11. avgusta 1942 št. 158, „ureditev proizvodnje, trgovanja in porabljanja rudninskega kuriva“ z dne 2. septembra 1942 št. 169 in „predpisi o proizvodnji, razdeljevanju in porabljanju lesnega oglja in drv“ z dne 2. septembra 1942 št. 170.

Na koncu naj poudarim še važno določbo tretjega odstavka čl. 2 že prej citirane naredbe Vis. komisarja z dne 26. januarja 1942 št. 8. Po tej določbi sodišča niso več pri-

stojna izrekatı zaplembe blaga ali odvzema obrtne pravice in to tudi takrat, ko so pristojna za izrekanje kazni za prestopke predpisov o oskrbi, potrošnji in cenah življenjskih potrebščin. Tretji odstavek čl. 2 citirane naredbe določa namreč: „Zgoraj omenjena oblastva — (mišljena so tu kvestura in upravna oblastva prve stopnje) — smejo poleg kazni po njih pristojnosti, če je bilo dejanje storjeno v izvrševanju trgovine ali obrta, začasno odvzeti obrtno pravico in predlagati Visokemu komisarju njen trajni odvzem. Če treba, odredijo tudi zaplembo blaga, ki ostane pod zaporo do nadaljne odredbe Visokega komisarja. In to tudi v primerih, ko se pošljejo spisi zaradi višje pristojnosti sodišču.“ — To se pravi, da sodišče niti v primerih, v katerih kvestura oziroma upravno oblastvo zaradi strožje pokaznitve odstopi ovadbo sodišču, ni več pristojno za odločanje o odvzemu obrtnega dovoljenja in o zaplembi blaga. O vsem tem odloča vedno, ne samo takrat, ko izreka kazen v lastni pristojnosti, kvestura oziroma upravno oblastvo prve stopnje. Slednja oblastva pa morajo, če izrečejo začasni odvzem obrtne pravice in če smatrajo, da je potreben trajni odvzem, predlagati Visokemu komisarju, da izreče trajni odvzem. Ako smatra kvestura ali upravno oblastvo prve stopnje za umestno, da se blago zapleni, izreče zaplembo blaga, ki ostane pod zaporo, dokler ne odredi Visoki komisar ali preklic zaplembe ali definitivno zaplembo. Naredba z dne 26. januarja 1942 je torej glede vseh kršitev oskrbovalnih predpisov, na katere se nanaša, odvzela sodnim oblastvom pristojnost izrekanja očevalnih odredb trajnega ali začasnega odvzetja obrtne pravice in zaplembe blaga. Vse to s prozornim namenom, da se iz javnih interesov kaznujejo in pobijajo prestopki te vrste čim hitreje in občutneje ter da se na ta način čim uspešneje preprečijo kršitve zadevnih izrednih predpisov.

Obmejno drevje.

Pravnogospodarski pogledi.

Dr. Peter Pavlič.

Pri postavljanju norm glede drevja na meji in njega plodov je zakonodavec pred težko rešljivim problemom: na eni strani naj bi bilo omogočeno lastniku zemljišča čim bolj izkoristiti vsak prostorček z nasadi, z druge strani pa naj bi to ne oviralo soseda v razpolaganju z njegovo ne-

premičnino. Težave nastanejo zlasti, ker ima zakonodavec tu opravka z živo naravo, ki raste, spreminja obliko in je ni moči vkleniti v mrtev kalup. Ozirati se mora pri tem na zahteve narodnogospodarskih, zlasti agrarnih krogov, ki gredo preko ozkega individualnega gledanja, češ naj meje ne bodo nepremostljivi zidovi ter naj nudijo vegetaciji čim manjšo oviro.¹ Posebno v deželah z razvitim sadjarstvom je rešitev tega problema važna, ker bi kaka neumestna zakonodaja lahko mnogo škodila tej gospodarski panogi. Pomislimo le na velik obseg mejnih kompleksov zlasti v pokrajinah, ki so na drobno sparcelirane med razne lastnike.

Gospodarska važnost vprašanja obmejnega drevja kot problema meja sploh je vsekakor podana; kratek pregled po nekaterih evropskih civilnih zakonodajah nam bo pokazal, kako se je reševalo to vprašanje v raznih državah, pri čemer bomo upoštevali zlasti naše veljavno pravo.

I.

Naš odz. vsebuje predpise glede obmejnega drevja v §§ 421 in 422. Po teh določbah je moči zasajati drevje do meje in zakon rešuje vprašanje, ki nastane, ako drevo raste na meji sami; predvideva namreč glede lastnine na takem drevesu, da se le-ta določa po deblu in ne po koreninah. — Naš zakonodavec je dal torej lastniku zemljišča možnost, da do skrajnosti izrabi svoj svet. Da pa je zaščiten tudi sosed, je v naslednjem § določil, da sme sosed korenike, ki segajo v njegov svet, iztrgati, veje pa, ki molijo v njegov zračni prostor, odrezati ali sicer porabiti. — Ustreženo je torej obema mejašema, žrtvovano pa je drevo. Jasno je namreč, da stalno obrezovanje drevo v rasti ovira in da del plodov radi odrezanih vej sploh odpade. Da bosta pametna mejaša sporazumno uredila stvar tako, da bo za oba prav, je tudi res, a vemo, da so posestniki vprav v mejnih stvareh zelo občutljivi.

Stališče našega zakonodavca se tu močno razlikuje od romanske zakonodaje (francoske, italijanske, španske). V teh deželah se je zakonodavec postavil na stališče, da je bolje, da lastnik zemljišča zasadi drevo le v primerni razdalji od meje, tako da veje kljub razraščanju ne bodo segale preko meje in jih torej ne bo treba odsekavati, pa

¹ Callegari Dante: Le distanze nelle piantagioni —; Rivista agraria 1942-2.

tudi sosedu ne bodo nadlegovale.² — Francoski in španski zakonik sta določila, kolikor ni posebnih predpisov in drugačnih običajev, razdaljo 2 metrov za višje drevje, ki je podano po francoskem zakoniku, kadar gre za „plantation dont la hauteur dépasse deux mètres“, po španskem pa, kadar gre za drevje visoke rasti (v francoskem prevodu: plantation en arbres de haut jet); za ostalo, torej nižje drevje, pa predvidevata oba razdaljo $\frac{1}{2}$ metra. Novi ital. civ. zakonik pa razlikuje tri vrste drevja, ki jim predvideva ustrezne razdalje, zopet kolikor ni drugih predpisov ali krajevnih običajev: razdaljo 3 metrov od meje za drevje z deblom znatne višine kot so orehi, kostanji, hrasti, topoli, ciprese in slično, 1 meter in pol za drevje ne visokega debla, za kakršna se smatrajo drevesa, katerih deblo se razširi v veje, ko doseže višino, ki ne presega treh metrov, $\frac{1}{2}$ metra pa za trto, grmičje, živo mejo in sadno drevje, če ni višje od 2 m in pol. Kadar pa gre za mejo iz jelš, kostanjev in sličnih dreves, ki se periodično obsekavajo blizu debla, zadostuje razdalja 1 m od meje, za akacijo pa 2 metra. —

Kot vidimo, ima zlasti ital. zakonik to snov jako podrobno obdelano. Gotovo ima ta sistem zasajanja v le predvidenih razdaljah od meje svojo prednost, ker je prihranjeno drevju obsekavanje. Marsikak naš vrtnar zasaja drevje 2—3 metre proč od meje, da se izogne povodu za spor s sosedom odnosno sekanju vej. Prostor tik ob meji pa izrabi pač za drugo rastlinje. Med pomisleki¹ zoper sistem, kot je uzakonjen v romanskih zakonodajah, se navaja zlasti ta, da ni moči predvidevati z ozirom na različno kakovost tal, podnebja in sličnih okolišnosti za isto vrsto drevja, kakšno višino bo doseglo. Čim pa drevo preraste svojo predvideno višino in torej razdalja od meje ne ustreza več, bo mogel sosed zahtevati, da ga lastnik izruje, kar bi bilo vprav tedaj, ko je drevo doseglo svojo najlepšo rast in daje mogoče največ plodov. Pripomniti je tu treba, da se bo to zgodilo le, ako bo to sosed zahteval. Zahteva pa to lahko v smislu vseh treh romanskih zakonodaj, čim razdalja od meje do drevesa ne ustreza več za drevo take in take višine, ne glede na to, ali visijo veje v sosedov zračni prostor ali ne. Koliko si bo moči pomagati z obrezovanjem drevesa ob vrhu, je vprašanje; vsekakor bo to nemogoče v primerih, kjer se razdalja od meje določa po

² Confer: francoski Code civil v čl. 671, ital. Codice civile, III. Proprietà § 83, španski Civil. zak. § 591.

višini debla. — Vendar nam že dejstvo, da je tudi novi ital. zakonik ostal pri istem sistemu, dokazuje, da težave dejanski ne bodo tako velike kot se mogoče na prvi pogled zdijo.

Nekako srednjo pot pri rešitvi tega vprašanja sta šla švicarski in nemški civilni zakonik. Po švicarskem (§ 687) je moči načeloma saditi tik do meje. Sosed sme odsekati veje odnosno izruvat korenine, ki segajo v njegov svet, le tedaj, če mu povzročajo škodo in jih lastnik drevesa ne odstrani v danem mu roku. Vendar so pooblašчени kantoni (688), da predpišejo po značaju zemljišča določene razdalje, do katerih se sme saditi ob meji, ter prisilijo mejaša, da trpi veje in korenike sosedovega drevesa na svojem svetu. Tudi po nemškem pravu (§ 910 nemšk. civil. zak.) je možna saditev prav do meje in prekosegajoče veje ter korenike more sosed (veje po danem roku) posekati le, če škodijo uživanju njegovega zemljišča.

V švicarskem zakoniku³ je izrečno povedano, da določbe glede ruvanja korenin in sekanja prekosegajočih vej ne veljajo za gozdove. V našem pravu take določbe sicer nimamo, vendar dunajska praksa⁴ pri gozdnih drevesih ni dopuščala uporabe § 422 odz., pri čemer se je opirala na gozdni zakon, ki zabranjuje odnosno omejuje klestenje gozdov. V našem še veljajočem zakonu o gozdih iz l. 1930 imamo zadeven predpis v § 39. Po tej določbi je dopuščeno klestiti le listovce, kjer in kadar je to potrebno in mogoče. Sme se to vršiti le v mesecu juliju, avgustu in septembru, pri čemer pa so v vsakem primeru izvzeti semenjaki in drevje, pod katerim se grabi stelja. V smislu tega § bodo verjetno tudi naša sodišča odrekla možnost klestenja obmejnega drevja, kadar gozd meji na gozd; teže bo, kadar gozd meji na negozdno zemljišče.

Glede drevja na svetu, ki meji na javno pot, vsebuje ital. Codice civ. v § 84 tretje knjige določbo, da veljajo tudi za ta primer isti predpisi kot sicer za obmejno drevje, če ni posebnih določb ali krajevnih običajev. Naš odz. nima take določbe: v poštev bi prihajali predpisi javno-pravne narave, kolikor urejajo to materijo (cestni zak. itd.).

Zanimivo je, da nobena od navedenih zakonodaj ni prevzela zamisli rimskega prava, da morejo veje drevesa segati čez mejo, toda le v višini nad 15 čevljev (quindecim

³ § 687 odst. 3 švic. civ. zak.: Auf Waldgrundstücke, die einander grenzen, finden diese Vorschriften keine Anwendung.

⁴ Odločba Slg. 7180.

pedes a terra altius).⁵ Priznati je treba, da ima ta rešitev z gospodarskega stališča nekaj za sebe, ker veje iznad določene višine ne ovirajo toliko nasadov kot veje pri tleh.

II.

Tudi v vprašanju, kako sme sosed odstraniti veje odnosno korenine, ki segajo v njegov svet, so rešitve različne.

Po § 422 odz. sme sosed izruvat korenine, ki segajo v njegovo zemljo, in odrezati veje, moleče v njegov zračni prostor, ter jih pridržati zase. Ne more prisiliti lastnika drevesa, da bi to storil. Nima torej *actio negatoria*, ampak zakon mu daje neko vrsto samopomoči, ki jo sicer dopušča odz. le z določnimi pogoji (§ 19 odz.). Zagrešil pa bi sosed motenje posesti, če bi postavil lestev pri tem na tuj svet ali jo naslonil ob drevo in se vzel po njej.⁶ Da bo sosed pri izvrševanju te samopomoči dostikrat prišel v jako mučen položaj, je jasno. Lastnik drevesa bi to seveda na svojem drevesu storil neprimerno laže, ampak po našem pravu ga sosed k temu s tožbo ne more prisiliti.

Romanska zakonodaja⁷ pa daje sosedu tožbo zoper lastnika drevesa, s katero ga more prisiliti, da poseka veje in korenine, ki segajo v njegov svet; sme pa sosed tudi sam izruvat korenine, dočim te samopomoči glede vej nima.

Po nemškem pravu (§ 910 civ. zak.), sme sosed odstraniti korenine sam; veje pa sme posekati, kot je že zgoraj omenjeno, šele, če jih lastnik v danem roku ne odstrani. — Po švicarskem zak. (§ 687) sme sosed izruvat tako korenine kot tudi posekati veje, če tega ne stori v danem mu roku lastnik sam.

III.

Manjša razlika v raznih zakonodajah je v vprašanju plodov obmejnega drevja, ki se ga tudi na kratko dotaknimo.

Po § 422 odz. sme sosed korenine tujega drevesa izruvat, prekosegajoče veje pa odrezati ali „sicer porabiti“. Pripadajo sosedu torej tudi plodovi od vej, ki segajo v njegov zračni prostor. Ni normirano, ali to velja le, če plodovi prekosegajočih vej naravno odpadejo, ali pa tudi,

⁵ Korošec, stran 223; confer Windscheid, Pandektenrecht, § 169.¹⁰ Razlaga navedenega citata je sporna; nekateri ga tolmačijo tudi tako, da je imel sosed pravico zahtevati, da se posekajo prekosegajoče veje v višini iznad 15 čevljev.

⁶ Ehrenzweig, 149.

⁷ Francoski Code civil. čl. 673, ital. Codice civ. § 87 III. Proprietà, španski civilni zakon § 591.

če jih n. pr. otrese vihar ali lastnik drevesa sam. Interpretira se to tako, da velja to za vsak slučaj, ker se izvaja iz pravice „sicer porabiti“ prekosegajoče veje, iz pravice do teh vej (Überhangsrecht).⁸

Načelo germanskega prava: „Wer den bösen Tropfen geniesst, geniesst auch den guten“, kdor torej trpi, da segajo tuje veje v njegov zračni prostor, naj dobi tudi plodove na teh, je prevzeto tudi po romanski zakonodaji.⁹ Sprejeto pa je to načelo z omejitvijo na plodove, ki odpadejo od prekosegajočih vej naravno (ital. zak.: i frutti caduti dai rami protesi sul fondo...), ne pa, če jih kdo otrese, lastnik, vihar itd. Nemško in švicarsko pravo te omejitve nimata. Po nemškem zakonu (§ 911) ima sosed celo pravico sploh do vseh plodov, ki padejo čez na njegov svet, ne glede na to, ali so od prekosegajočih vej ali ne. Priznava se torej iz germanskega prava znani Überfallsrecht. Vsekakor ima ta način ureditve to dobro stran, da sosed ni postavljen v težek položaj, da določi, kateri plodovi so od prekosegajočih vej, kot je to po našem in romanskem pravu, ampak so njegovi vsi plodovi, ki padejo na njegov svet.

Po našem odz. nastane vprašanje, kaj je s plodovi, ki padejo na sosedov svet, pa ne od vej, ki segajo v sosedov zračni prostor. Sosed ni postal njih lastnik (primerjaj § 911 nemšk. zak.), torej jih bo lastnik drevesa vsekakor mogel zahtevati nazaj z rei vindicatio. Težava pa nastane, ako jih sosed noče pobrati in izročiti, česar res ni dolžan. Že rimsko pravo je tu predvidevalo možnost, da je lastnik drevesa šel vsak drugi dan — tertio quoque die — na sosedov svet pobirat svoje plodove (Edictum de glande legenda).¹⁰ Novi ital. zak. vsebuje jako široko možnost glede dostopa odnosno prehoda preko tujega sveta, kadar je za to stvarna potreba.¹¹ Po našem pravu si tu pomagamo z analogijo po § 384 odz., ki določa, kdaj sme lastnik čebelnega roja — le-temu slediti na tujem zemljišču.¹²

Primerjava določb raznih zakonodaj nam kaže, kako so reševali zakonodavci probleme, ki so nujno v zvezi z mejnim sistemom. Vsekakor je zanimivo vprašanje, kakšen

⁸ Ehrenzweig, 150.

⁹ francoski Code Civ. čl. 673, ital. Codice civ. III. Proprietà § 87 odst. 2.

¹⁰ Korošec, 223.

¹¹ Codice civ. III. Proprietà § 34.

¹² Klang 150, Randa Eigentumsrecht 108.

bo bodoči razvoj ureditve te materije. Ko motrimo jako elastično določbo švicarskega zakonika, ki omogoča kantonom, da izdajo z ozirom na krajevne razmere predpise, da mora sosed trpeti prekosegajoče veje, dalje zelo umestno določbo švicarskega in nemškega zakonika, da sme sosed prekosegajoče veje posekati le, ako mu delajo škodo, in končno sploh prepoved v nekaterih zakonodajah obsekanje gozdnega drevja, vidimo da gre prav za prav razvoj v smeri splošnogospodarskih, agrarnih zahtev. — Vsekakor je težko najti ustrezajočo pot, ker mora zakonodavec ščititi tudi mejaša, na čigar področje segajo veje; še teže pa je postaviti enotno rešitev z ozirom na različne krajevne razmere, vrste kulture, na pravno tradicijo in blizu bomo resnice, ako smo mnenja, da bo zavisel v bodočnosti ves mejni sistem tudi od tega, kakšen bo odnos posameznika do nepremičnin, ki je podvržen zlasti v zadnjih desetletjih vedno večjim omejitvam v prid splošnosti.

Prekočasno delo.

Dr. Lev Svetek.

(Nadaljevanje.)

Zadnje odločbe stoje večinoma pod vplivom min. odl. z dne 19. maja 1931, St. br. 23565, ki jo je izdal min. soc. pol., sklicujoč se na pooblastilo 3. odst. § 3 z. z. d.: „V spornih primerih, ali naj se kdo smatra za pomožno osebje po tem zakonu, odloča ministrstvo za socialno politiko“. Po navedeni odločbi se vratarji, čuvaji, služabniki, kočijaži in kočijaški hlapci, postrežniki in kuharji, ki so najeti za izvrševanje pomožnih poslov pri obrtnih, industrijskih, trgovskih, prometnih in njim sorodnih podjetjih, ne smatrajo za pomožno osebje po z. z. d. glede določb o delovnem času, ker te osebe nimajo neposredne zveze z organiziranim delom podjetja, kakor to določa § 2 omenjenega zakona.²⁸

Malo je bilo ministrskih odločb, ki bi jih toliko napadali in ki bi jim literatura s takšno odločnostjo odrekala tako zakonitost vobče kakor tudi obveznost za sodišča.²⁹

²⁸ Gl. Sl. N. 124/XXXVII, Sl. I. 222.

²⁹ Glej zlasti temeljita Živkovičeva izvajanja, 280 ss ter Kunova III, 165 ss. V teoriji zastopajo obveznost in prejudicialnost min. odl. Gjorković 278, češ da je izdana na osnovi zakona in jo je torej smatrati kot predhodno odločbo, ki jo izda upravna oblast, nadalje Abramović 192, vendar le glede vprašanja, ali je koga šteti sploh med pomožno osebje, ker je po § 3/2 z. z. d. nedvomno, da vse ostalo osebje

Kljub temu ji je judikatura — z malimi izjemami —³⁰ zvesto sledila in se, če le mogoče, pri svojih odločitvah nanjo sklicevala. SS Zgb je s sodbo 18. februarja 1932 (Rev 5007/31, cit. Abramović 200) odločil, da se sodišče niti ne sme spustiti v meritorno razpravljanje o vprašanju, ali spada kdo med pomožno osebje po z. z. d., ampak mora napotiti stranke, da pribavijo v stvari prejudicialno odločbo ministra. Tudi SS B Zgb ugotavlja (odl. 20. januarja 1937, Org. 1937, 50), da odloča v spornih primerih, katere vrste delavcev je šteti med pomožno osebje po z. z. d., ministrstvo za soc. pol. v smislu 5. odst. § 3 z. z. d., ki mu daje zadevno pooblastilo; njegove odločbe, izdane na temelju tega pooblastila, so tedaj za vsa oblastva obvezne in vežejo enako sodne kakor upravne oblasti v cilju enotnega obrav-

razen tega izvzetega spada pod ta zakon, in Kun II, 444 s pristavkom, da se mora postopek pred rednim sodiščem po službeni dolžnosti prekiniti po § 254 cpp., dokler se sporno vprašanje ne reši meritorno pred pristojnim ministrom. — Drugi avtorji odrekajo ministru samo pravico, izdajati odločbe generalnega značaja, ki izvzemajo cele kategorije uslužbencev iz območja z. z. d., priznavajo pa obveznost odločbe v konkretnih spornih primerih. Tako Politeo II, 187 s pristavkom, da mora sodnik, ki je odločbo zahteval, izreči, da je primer sporen, dalje Krmpotić 155, Kun III, 167 in Radno pravo II s pristavkom, da z. z. d. obsega samo nižje posle, te pa v celoti in potemtakem v teh primerih sploh ne more nastati spor, ki je predpostavka za poseg ministra. Podobno utemeljuje svoje mnenje Živković 290, češ da more biti po § 3 z. z. d. sporen samo primer, ali spada konkretni uslužbenec med navadno ali med višje pomožno osebje; le tu ima torej odločevati minister in le v teh primerih bo njegova odločba za sodišča obvezna. — Načelno odklanja obveznost takih odločb Bajič III, 55 z utemeljitvijo, da so kompetence oblasti po ustavi začrtane in nezavisne, ter iz razloga, ker zakon prejudicijalnosti take odločbe za sodna oblastva ni določil. Ministrstvo soc. pol. je kompetentno le, kolikor gre za upravni spor, to je za spor med ministrstvom in med zainteresiranim uslužbencem pred upravnim sodiščem in so njegove odločitve obvezne le za upravna oblastva. V civilnih sporih pa odloči vprašanje, ali spada kdo med pomožno osebje po z. z. d. ali ne, sodišče samo neodvisno od upravne oblasti in zato niti ni dolžno pribaviti prejudicialne odločbe ministra, kajti vsa civilnopravna, torej tudi službena razmerja, je presoјati po zakonu (čl. 100 ustave).

³⁰ Odl. KS Bgd., obj. v Politiki z dne 6. julija 1938, ki se tiče vznika zasebnega podjetja, ugotavlja, da je prizivno sodišče napačno razumelo predpis § 3 z. z. d. glede odločanja min. soc. pol., ko se sklicuje na njegovo odl. z dne 19. maja 1931; na osnovi cit. dol. je minister pooblaščen le za reševanje posameznih spornih primerov, temu pogoju pa min. odl. ne ustreza. — Po odl. SS Zgb, 15. dec. 1933 (cit. Esih, Radničko pravo, 1937, 80) ministrstvo ni pooblaščen, spuščati se v preiskovanje dokaznega materiala in odločati meritorno, katera stranka ima prav, temveč sme samo na podlagi činjenic, ki jih je sodišče ugotovilo, v konkretnem spornem primeru izdati svojo odločbo.

navanja delovne zaščite. Naravnost klasičen primer za slepo uporabo te odločbe nudi sodba izbranega odbora pri obrtnem odd. uprave mesta Bgd z dne 30. januarja 1940 (cit. Živković v op. 7): Ker je izbrani odbor ugotovil, da je bil tožnik zaposlen kot sluga v podjetju, se sploh ni spustil v dokazovanje, ali je tožnik opravljal prekočasno delo, „ker po min. odl. 19. maja 1931 med drugim tudi slug ni smatrati za pomožno osebje v pogledu delovnega časa iz razloga, ker ne stoje v neposredni zvezi z organiziranim delom v podjetju, kakor to zahteva § 2 z. z. d.“. — Podobno odreka SS Zgb (odl. 3. februarja 1938, R-S. II, 981) zaščito laborantu v apoteki, kvalificirajoč ga za sluga, češ da za ta posel ni potrebna nikakšna strokovna izobrazba; slugi pa so v smislu min. odl. iz l. 1931. izvzeti iz časovne zaščite z. z. d.³¹ Glede pisarniškega sluga prihaja do istih zaključkov KS Bgd v odl. 17. avgusta 1939 (Su. Pr. III, 1303).

Pravni položaj se je še bolj zamotal, ko je ministrstvo kasneje revidiralo svoje stališče z različnimi dodatnimi pojasnili.³² Kot primer naj navedemo odl. z dne 20. junija 1938, St. br. 54.703, po kateri šoferjev in kočijažev ni smatrati za pomožno osebje po z. z. d. glede določb o delovnem času samo takrat, kadar posli, ki jih opravljajo, nimajo neposredne zveze z organiziranim delom v podjetju; nasprotno pa so pomožno osebje takrat, kadar imajo njih posli organizirano zvezo s podjetjem. — Vidimo torej, da se ta pojasnilna odl. od prejšnje formalno komaj loči, da pa predstavlja vsebinsko popoln preobrat prejšnjega stališča, saj pomeni praktično zopetno vključitev skoro vseh šoferjev in kočijažev v zaščitno območje z. z. d. Prejšnje pravilo je torej v tej novi odločbi postalo izjemoma.³³

³¹ Popolnoma zgrešena odločba! Tudi če predpostavljamo veljavnost in obveznost min. odl., je vendar laborantu pripisati zvezo z organiziranim delom lekarne, kakor zahteva sama cit. odl. in fine, sklicujoč se na § 2 z. z. d.

³² Prim. pojasnilo z dne 22. sept. 1937, St. br. 40.547, dano izbranemu odboru obrt. odd. uprave mesta Bgd, dalje z dne 28. junija 1938, St. br. 45.763, dano ap. sod. Bgd in končno z dne 11. aprila 1940, dano zopet izbranemu odboru Bgd (vsa ta pojasnila citira Živković, 202 ss).

³³ Na to min. odl. se sklicuje že cit. odl. KS Bgd z dne 16. septembra 1938, Kokotović 377, ko razpravlja primer šoferja: „Osnovan je revizijski razlog pogrešne pravne ocene po t. 4 § 597 c. p. p., ker je prizivno sodišče napačno ugotovilo, da tožnika kot šoferja ni smatrati za pomožno osebje po z. z. d. in to zaradi odl. min. soc. pol. z dne 19. maja 1931, St. br. 23.565. Ta odl. je pojasnjena z drugo odl. soc. min. z dne 20. junija 1938, St. br. 45.703, po kateri se šoferji ne smatrajo za pomožno osebje po z. z. d. le takrat, kadar njih posli niso v neposredni zvezi z organiziranim delom podjetja po § 2 z. z. d., da pa

Min. odl. iz l. 1931. je nevzdržna. Pooblastilo 3. odst. § 3 z. z. d. daje ministru pravico do odločevanja v individualnih spornih primerih,³⁴ ne pa do izdajanja občnih upravnih uredb. Poleg tega gre samo za sporne primere, ki nastanejo v okviru § 3 z. z. d., namreč glede vprašanja, ali spada kak posamezen uslužbenec med pomožno osebje, ki se mu poverjajo višji posli v smislu drugega odst. istega paragrafa ali ne. Glede obsega pomožnega osebja po § 3/1 spori sploh ne morejo nastati, ker je vse to osebje kompaktno vključeno v okvir z. z. d. („.... vse osebe, brez razlike spola, ki delajo stalno ali začasno v podjetjih, navedenih v § 1 tega zakona...“). Tudi pozivanje na § 2 z. z. d. je neumestno, ker glede tega minister nima pooblastila, v ostalem pa ta določba daje definicijo obrata in ne govori o pomožnem osebju.³⁵

Po vsem tem navedena odločba — prav tako kakor kasnejše — za sodišča niso obvezne; kot glavni čuvar zakonov so sodišča celo dolžna, odkloniti jo kot materialno nezakonito. Le v konkretnih sporih, ali je šteti koga med pomožno osebje po § 3/1 z. z. d., ali pa med osebe, ki vrše posle višje vrste po 2. odst. tega §, ima minister pravico odločati; to pa spričo zakonskega pooblastila seveda prejudicialno za sodna oblastva, ki se v spornem primeru obrnejo nanj. Taka odločba je torej za sodišča obvezna.^{36 37}

Dosedanja praksa naših sodišč je torej napačna.³⁸ Kvalifikacijo pomožnega osebja po z. z. d. ustanavljajo trije

jih je smatrati kot take takrat, kadar imajo njih posli tako neposredno zvezo s podjetjem. — Podobno isto sodišče v odl. 15. maja 1939, Su. Pr. III, 1308.

³⁴ Prim. dikcijo 3. odst. § 3 z. z. d.: „V spornih primerih, ali naj se kdo smatra za pomožno osebje po tem zakonu...“

³⁵ Prim. Kun III, 172, Živković 281, Vj RK 20. Vsi trije podčrtavajo tudi nesmiselnost odločbe v tem pogledu, da je minister izyzel te kategorije uslužbencev samo deloma iz z. z. d., to je v pogledu časovne zaščite, dočim veljajo zanje vse ostale določbe z. z. d.

³⁶ Prim. že cit. odl. KS Bgd, obj. v Politiki z dne 6. julija 1938; ker je tožitelj izposloval konkretno min. odl., nanašajočo se na njegov primer, mu je sodišče na podlagi te odločbe priznalo kvalifikacijo po § 3/1 z. z. d. in s tem pravico do plačila prekočasnega dela.

³⁷ Navedena min. odl. ne predstavlja avtentične zakonske interpretacije, ki pristoji v smislu § 8 o. d. z. le zakonodavcu samemu, drugemu oblastvu pa le na podlagi izrečnega, namreč na avtentično tolmačenje merečega pooblastila (specialna delegacija), temveč je običajen upravni akt, s kakršnimi rešujejo oblastva sporne primere v upravnem postopku. Prim. Kelsen, Allgemeine Staatslehre, 235.

³⁸ Banovina Hrvatska je za svoje območje z načelno odl. z dne 12. aprila 1940 ukinila min. odl. 19. maja 1931 in izdala na osnovi § 3/3 z. z. d. sledeče pojasnilo: „Osebe, ki so jim poverjeni višji posli,

pogoji: da je uslužbenec zaposlen v obratih, naštetih v § 1 z. z. d., da spada v obseg obratne posadke v smislu § 2 in § 3/1 z. z. d. in da ne vrši „poslov višje vrste“ v smislu 2. odst. § 3 z. z. d. (o čemer razpravljamo nižje pod b). Ta zadnji pogoj za uslužbenca, ki jih je min. odločba izvzela, že po značaju njih opravi ne more biti relevanten, saj jih moramo a priori izključiti od pomožnega osebja, ki opravlja t. zv. višje posle. Prvi in drugi pogoj pa predstavljata dejansko vprašanje, ki ga je reševati posebej od primera do primera; to vprašanje pa glede na gorenje smernice praksi ne bo delalo težav.³⁹

b) Prehajamo k vprašanju subjektivnega obsega zaščite pomožnega osebja v vertikalni smeri, to je v pogledu na stopnjo, ki jo uslužbenec zavzema v hierarhiji obrata.

Enotnega občega kriterija za razlikovanje višjih od navadnih uslužbencev — kar pomeni v praksi razlikovanje med nameščenci in delavci — še nimamo. Karakteristični znaki za presojo so višji položaj v obratu, višja strokovna usposobljenost, prevladujoče umsko delo, nadzorstvo nad ostalim pomožnim osebjem, seveda s pogojem, da je nadzorujoči uslužbenec tudi sicer pretežno umstveno zaposlen

n. pr. poslovodje, knjigovodje, blagajniki, inženjerji itd., zaposleni v podjetjih iz 2. odst. § 3 z. z. d., ne spadajo med pomožno osebje po tem zakonu, dočim je treba vse ostalo osebje, ki je zaposleno v teh podjetjih (med drugim tudi portirje, hišnike, inkasante, slugе, vratarje, čuvaje, biljeterje, zavijalce, dostavjalce, donašalce, voznike, hlapce, kuharje in garderoberje), šteti med pomožno osebje, ki tudi glede delovnega časa spada v obseg z. z. d. — V spornih primerih, ali spada kako podjetje pod z. z. d. ali ne, dalje, ali se kdo smatra za pomožno osebje po tem zakonu, odloča ban. — Tudi banska odločba je nezakonita, ker ureja vprašanja, spadajoča v obseg 1. odst. § 3 z. z. d., ker uvršča našete kategorije vse med obratno posadko (dasi je to dejansko vprašanje posameznega primera) in ker je splošna uredba, za katero tudi banska oblast — prav kakor ministrstvo soc. pol. — ni imela zakonskega pooblastila. — Ta banska odločba naj bi se po odl. SS Zgb z dne 28. nov. 1940 (Mj. 1941, 191), ki obravnava primer slugе v bančnem podjetju, kot avtentično tolmačenje zakona v smislu § 8 o. d. z. raztezala na vse še ne pravnomočno rešene primere. Ta odločba greši v samem jedru, ko imenuje pojasnilno bansko odločbo „avtentično tolmačenje zakona“ (prim. op. 37!).

³⁹ Odločilna bo pretežna dejanska zaposlitev. Prim. odl. KS Bgd 16. sept. 1938 (Branič 1939, 95): ugotoviti je, ali je bil v konkretnem primeru posel tožnika (šoferja) v neposredni zvezi z organiziranim delom podjetja ali ne, t. j. ali je delal kot osebni šofer lastnika podjetja, ali pa mu je bila dolžnost, voziti toverne avtomobile podjetja. Od tega zavisi rešitev vprašanja, ali spada tožilec v kategorijo pomožnega osebja po z. z. d. in ali ima pravico na plačilo prekočasnega dela po § 10 z. z. d.

(izpadejo torej razni predelavci, kvalificirani delavci in slično). Vse razlikovanje se torej naslanja na antitezo umstvenega in telesnega dela in tvori v tej osvetlitvi pretežno tudi osnovo sodni praksi.⁴⁰ Pri tem je treba upoštevati, da so merodajna za presojo zahtevane kvalifikacije opravila, ki jih uslužbenec dejansko vrši, dočim sam službeni naziv ali izobrazba nista odločilna. Posledica tega je, da more imeti sprememba kakovosti opravil, ki jih uslužbenec dejansko vrši, za posledico tudi spremembo njegove službene kvalifikacije in s tem dosledno tudi spremembo njegovega pravnega položaja po z. z. d.⁴¹

Glede na mnogoštevilne variante načinov zaposlitve ni mogoče postaviti enotnega merila za razlikovanje navadnega pomožnega osebja od onega, ki vrši višje posle; vsak primer je treba proučiti posebej. Eno pa je izven dvoma: pojma „pomožno osebje, ki vrši višje posle“ (§ 3/2 z. z. d.), ter „trgovsko in ostalo višje pomožno osebje“ po § 324/1 ob. z. se ne krijeta. Kategorije uslužbencev, ki jih prime-

⁴⁰ Prim. odl. VS Lj z dne 18. junija 1940, Org. 1941, 37, ki odreja kvalifikacijo nameščenca (po § 324 ob. z.) strojniku v elektrarni, češ da posli, ki jih je vršil, nimajo svojstva kaknega višjega umstvenega udejstvovanja, temveč so bila to le mehanična opravila, spojena z ono mero umskega udejstvovanja, ki je že po naravi v zvezi z vsakim mehaničnim opravilom. — Cit. odl. se naslanja na mnenje, ki ga je podal v tej stvari kot izvedenec zaslišani univ. prof. dr. Milan Vidmar in ki je izjavil med drugim sledeče: „Razlikovati je med mehanskim, duševnim in duhovnim delom. Mehansko delo zaposluje samo mišice delavca. Duševno delo zaposluje sicer misli in miselni aparat, vendar pa ne zahteva premišljevanja, temveč se opira na preskušena navodila, skoro avtomatične ukrepe, šablone in včasih, na primer pri računanju, na logaritme. Duhovno delo se pričinja tam, kjer mora delavec postavljati sodbe, odločbe in ukrepe. Ni skoro nobenega delavca, ki bi samo mehanično delal. Vsak težak si nekaj misli pri svojem delu. Med tako zvanimi duševnimi delavci je mnogo takih, ki vrše mehanizirano umsko delo. Čistih duhovnih delavcev pa je zelo malo. Ocenjevanje dela je zelo težka stvar, mnogokrat ga še otežujejo razni predsodki. Velik vpliv imajo nanj veljavni gospodarski sistemi in veljavni družabni red... Delo, ki ga vrši strojnik električne centrale, je mnogovrstno. Opravki, ki jih zbira v svoj okvir, so zelo raznoliki. Vsak laik bo videl, da je možno mnogo potrebnih opravkov električne centrale avtomatizirati, to se pravi, prepustiti avtomatom, ki nimajo ne duše ne duha. Opravki, ki jih je imel tožitelj v elektrarni, se dajo po mojem mnenju vsi avtomatizirati. To velja za dolivanje olja, ki je potrebno za mažo strojev, to velja za čiščenje grabelj in za odpiranje zatvornic, to velja nadalje za vklapljanje izpadlih stikal in celo za odbiranje števec...“ — Ta izvajanja, dasi psihološko interesantna, v svojih zaključkih pravno vendar niso uporabna.

⁴¹ Ta kriterij ustanavlja večinoma tudi naša delovnopravna zakonodaja (prim. § 36 z. z. d., § 3 z. zav. d. in § 1 z. pošk. zav. nam.). — O kvalifikaciji nameščenskih opravil gl. obširneje Bajič, Nameščensko pravo, 1930, 7 ss in Delovno pravo, splošni del, 1936, 78.

roma navaja § 3 z. z. d. v drugem odst. kot osebe, ki vrše posle višje vrste (poslovodje, knjigovodje, blagajniki, inženjerji), nas nujno navajajo k zaključku, da je pojem z. z. d. ožji kot pojem § 324 ob. z. in predstavlja le tenko plast višjih nameščencev.⁴² Ti so namreč v svojem delu znatno samostojnejši in si v pretežni meri sami razporejajo svoj delovni čas, poleg tega pa spričo svoje visoke stopnje v obratni hierarhiji zaščite tudi niso potrebni. V tem nas potrjuje tudi historiat določbe 2. odst. § 3 z. z. d. Vzornik te določbe, zakon o radnjama iz l. 1910., je izključeval iz svoje zaščite tudi mehanike (prim. op. 23). S tem, da je z. z. d. zamenjal mehanike z inženjerji, je dovolj jasno izrazil težnjo, čim bolj zožiti krog pomožnega osebja, ki izpade iz njegove zaščite. Navedeni uslužbenci so šteli po takratnem naziranju vsi med višje nameščence in samo te je hotel zak. iz l. 1910. izvzeti; naš z. z. d. kot njegov epigon pa s prevzemom te določbe ni mogel spremeniti nje smisla in namena.⁴³ De lege ferenda moramo pripomniti, da postaja zaradi stalnega slabšanja gospodarskih prilik krog zaščite potrebnih uslužbencev vedno širši in obsega danes domala vse ono pomožno osebje, opravljajoče posle višje vrste, ki ga je z. z. d. pred dvema desetletjema (!) kot zaščite nepotrebno izločil iz svoje zaščite. Danes moremo le višje, predvsem vodilne nameščence, smatrati socialno in ekonomsko toliko trdne, da jim ni potrebna zakonska zaščita. Dokler pa ne bo podana možnost, v tej točki revidirati zakonsko besedilo, pripada judikaturi naloga, opisano težnjo uveljaviti tudi v praksi, zlasti ker razpolaga — v okviru § 3 z. z. d. — s širokimi možnostmi smotrne interpretacije.

V skladu z gornjimi izvajanjem je nujno, da iste kategorije uslužbencev ne spadajo nujno pod pojem „trgovskega odn. ostalega višjega pomožnega osebja“ po 1. odst. § 324 ob. z. in obenem tudi pod pojem „osebja, ki so mu poverjeni višji posli“, po § 3/2 z. z. d. Kot primer, da je

⁴² Živković 196 smatra nasprotno, da je po z. z. d. pojem višjega pomožnega osebja širši kot po ob. z., zaradi česar zajame tudi uslužbence, ki jih ob. z. obravnava kot nižje osebe. Tega mnenja ne moremo usvojiti in se sklicujemo na izvajanja zgoraj. Perić 383 opozarja, da ustanavlja z. z. d. poleg pojma po § 3 še širši pojem po § 36, namreč delavci in nameščenci.

⁴³ Izraza „višji posli“ torej ne smemo široko interpretirati, saj z. z. d. sam to izjemo, čeprav jo navaja v svojem občem delu, torej z veljavnostjo za ves zakon, pozneje opušča, in sicer v § 36 izrečno (delavske zbornice), v § 108 v zvezi s § 115 pa smiselno (nameščenski zaupniki).

prišla tudi judikatura — vsaj deloma — do istega zaključka, navedemo odl. VS Lj z dne 25. oktobra 1940 (Org. 1940, 83) o upravnem in tehničnem obratovodji, ki mu je poverjena montaža novih strojev v tovarni. Glede na to zaposlitev je sodišče priznalo tožilcu kvalifikacijo po § 324 ob. z., istočasno pa mu je priznalo tudi pravico do plačila prekočasnega dela, ker ni vršil višjih poslov po § 3/2 z. z. d. Odločbo je utemeljilo s tem, da pomenijo višji posli tiste, v katerih nameščenec samostojno odloča. Kdor pa za zunanji svet na videz, v resnici pa pod nadzorstvom lastnika obrata ali njegovega pooblaščenca in od teh odvisno odloča, ne vrši takih poslov. VS še pristavlja, da tožitelj ni mogel spadati med osebe, ki se po 2. odst. § 3 z. z. d. ne smatrajo za pomožno osebje po tem zakonu, že iz razloga, ker je služil za več kot skromno plačo 950 — odnosno 1200 — din in njegov visoko doneči naslov ne najde opravilne v ugotovljenih dejanskih okoliščinah. — S sodbo je VS dokazalo, da pravilno pojmuje socialno-zaščitno tendenco z. z. d., hkrati pa je pokazalo pot pravilni interpretaciji pojma pomožnega osebja, ki so mu „poverjeni posli višje vrste“.

Še najbolj ustrezni obči kriterij za razlikovanje — de lege lata — osebja, ki so mu poverjeni posli višje vrste, od ostalega pomožnega osebja je kriterij umstvenega dela. Ponavljamo, da velja ta kriterij za območje ob. z., dočim smo že omenili nujnost, privzeti v zaščito z. z. d. tudi pretežni del umstvenih delavcev.⁴⁴ Naša judikatura, kakor že omenjeno, naj bi to težnjo realizirala v praksi. Kako so naša najvišja sodišča sodila v tem pogledu do sedaj, bomo prikazali v sistematičnem pregledu zadevnih njihovih odločb, kolikor so nam bile dostopne.

⁴⁴ Mnenje, da velja z. z. d. na splošno (tudi glede časovne zaščite) za vse pomožno osebje (navadno in ono, ki opravlja višje posle), zastopajo Kun I, 536, Pečarević 231 (s sklicevanjem na § 157 ob. z.), Kun II, 442, ki meni, da je razlikovanje med delavci in nameščenci v z. z. d. uvedeno samo zaradi delavskih zbornic in delavskih zaupnikov, dočim je iz §§ 115, 123 in 124 razvidno, da smatra zakon vse skupaj za pomožno osebje), Lekić 352 in Politeo III, 38. — Nasprotno mnenje zastopajo Politeo II, 190, Abramović 197, Trgovčević 394 (samo za plačilo prekočasnega dela, dočim veljajo tudi za višje nameščence predpisi o delovnem času zaradi § 157 ob. z.), Krmpotić 160, Tauber 498 in Radno pravo II. — Vmesno stališče zastopa Bajić I, 131, ki je mnenja, da ima 2. odst. § 3 z. z. d. v mislih samo one nameščence, ki opravljajo višje pisarniške, trgovske ali tehnične posle, ne pa navadnih, podrejenih pisarniških ali trgovskih poslov. Izvzeti od časovne zaščite bodo torej samo višji, zlasti vodilni nameščenci.

Velika večina odločb temelji na razlikovanju med umstvenim in telesnim delom. Najznačilnejša je odl. SS B Zgb z dne 27. novembra 1935 (Org. 1936, 25), ki se bavi s primerom strojnika. Sodišče ugotavlja, da je pogrešno mnenje, ki uvršča strojnike med osebe, izvzete iz z. z. d., češ da zahtevajo posli, ki jih opravlja, posebno strokovno usposobljenost, izpite in oblastno dovoljenje, ter upošteva, da je imel stalno plačo in vršil nadzorstvo nad nekaj delavci. Določba 2. odst. § 3 z. z. d. navaja primeroma osebe, ki izvršujejo posle višje vrste: poslovodje, knjigovodje, blagajnike in inženjerje; ako se s temi zaposlitvami, ki jih zakon sam navaja, primerja tožiteljeva, se pokaže bistvena razlika: tožiteljevo delo je ročno, ki zahteva sicer višje usposobljenosti in izurjenosti, ki pa se zgolj zaradi tega še ne more staviti v isto vrsto z opravi inženjerjev, blagajnikov itd., pri katerih je merodajno dejstvo, da sodelujejo v vodstvu obrata ali pa opravljajo dela, ki niso ročne narave. Istotako ne pripisuje zakon važnosti dejstvu, ali je kdo stalno nameščen in ali prejema mesečno plačo. Tožitelj torej spada v smislu cit. dol. z. z. d. med pomožno osebje, ki uživa po tem zakonu posebno zaščito, ta zaščita pa predstavlja prisilno pravo. Zato mu gre po § 10 z. z. d. za prekočasno delo tudi 50 % povisek na redno plačo.⁴⁵ — Z več ali manj podobnimi argumentacijami odrekajo vrhovna sodišča značaj pomožnega osebja, ki vrši višje posle, še strojniku v parnem mlinu, čeprav vrši nadzorstvo nad ostalim pomožnim osebjem (KS B Bgd, 20. januarja 1938), navadnemu mlinarskemu pomočniku, čeprav je vršil hkrati obračunavanje za podjetnika (SS Zgb, 12. maja 1939, Pr. vosudje 1939, 451) in destilatorju petrolejske rafinerije (SS Zgb, 28. maja 1934, Ž.-Š. 177). — Višje posle po z. z. d. pa vrši in nima pravice do plačila prekočasnega dela pisarniško osebje na splošno, razen strojepisk (KS Bgd, 22. avgusta, Su. Pr. III, 1307), saldokontist v knjigovodstvu (SS Zgb, 1. julija 1934, Ž.-Š. 176), korespondentka in knjigovodkinia (SS B Zgb, 30. marca 1938, Org. 1938, 97 in 11. aprila 1935, R-S. I, 445), uradnik-manipulant (KS Bgd, 11. decembra 1937, Branič 1938, 366), kalkulant in fakturist (Banski Stol Zgb, 30. decembra 1932, št. 581), uslužbenec, ki opravlja pisar-

⁴⁵ Kot zgrešene moramo omeniti na tem mestu odločbe KS Bgd 24. okt. 1937 (Arhiv 1937, 460), ki smatra, da vrši strojnik posle višje vrste in mu zato odreka nagrado za prekočasno delo, dalje odl. SS Zgb 18. januarja 1935 (Ž.-Š. 176), ki razsoja enako v primeru mizarskega mojstra, ter odl. SS Zgb istega datuma, ki razpravlja primer prikrojevalca.

niške in blagajniške posle na žagi (SS Zgb, 30. decembra 1935, Ž-Š. 179) ter uslužbenec, ki vodi skladiščne knjige velikega podjetja (SS B Zgb, 22. novembra 1934, Ž-Š. 176).⁴⁶

Ta skupina odločb gradi torej pojem pomožnega osebja, ki opravlja posle višje, na pretežno duševni zaposlitvi, pod katero razume zlasti pisarniško delo. Druga skupina pa vidi to kvalifikacijo v samostojnosti poslov ter v nadzorstvu nad ostalim pomožnim osebjem. Tu je navesti odl. SS Zgb, 20. decembra 1935 (R-S 446), ki priznava spričo samostojnega vodstva točilnice gostilniškemu poslovodji kvalifikacijo po 2. odst. § 3 z. z. d. ter mu iz tega razloga odreka plačilo za prekočasno delo. Da tako samostojno vodstvo ni vedno zanesljivo sodilo za takšen sklep, dokazuje nazorno že odl. VS Lj z dne 25. oktobra 1940. Slično ugotavlja SS Zgb, 11. marca 1937 (Mj. 1937, 506) glede kavarniške blagajničarke, ki ji priznava plačilo za prekočasno delo kljub temu, da je vršila nadzorstvo nad poslovanjem v kavarni in kontrolirala cene. V to skupino spada tudi odl. SS B Zgb (Ut 158/35, Reisman II, 115), ki uvršča med pomožno osebje po 2. odst. § 3 z. z. d. one osebe, ki so jim poverjeni posli bodisi v tehničnem ali trgovinskem obratu podjetja in ki morajo imeti za te posle potrebno strokovno izobrazbo; skladiščnik med to osebje ne spada.

Tretji, nezanesljivi kriterij uporabljajo tiste odločbe, ki vidijo karakteristiko navadnega pomožnega osebja v urni, onega, ki vrši posle višje vrste, pa v tedenski ali mesečni odmeni.⁴⁷ To nepravilno naziranje postavlja SS Zgb 24. okt. 1931 (Vr-Mil. I, 121), ko ugotavlja, da je bil tožilec nameščen pri tovarni kot uslužbenec s stalno mesečno plačo; ker torej ni bil nameščen za delo na ure, se nanj tudi ne razteza zaščita z. z. d. glede prekočasnega dela. Do istega zaključka je prišlo to sodišče v sodbi 11. aprila 1935 (R-S, 445) glede skladiščnika lesne industrije ter v sodbi 30. decembra 1935 (R-S, 447) glede skladiščnika tekstilne

⁴⁶ Še nekaj podobnih odločb SS Zgb navaja Trgovčević 394, op. 3.

⁴⁷ Krmpotić 160 ugotavlja, da veljajo tudi za mesečno plačano pomožno osebje, v kolikor ne vrši višjih poslov, v polni meri predpisi z. z. d. Enako Lekić 352 in Bajič I, 140: „§ 10 z. z. d. govori o tem, kako se preračuna akordna mezda na časovno plačo. Iz tega pa ni mogoče sklepati niti na to, da bi šel zgolj akordantom 50% povešek, niti na to, da bi ne šel onim uslužbencem, ki niso plačani od ure, ampak na daljšo dobo.“ — Nasprotno Abramović 197: v zakonu sploh ni določbe o tem, kako se izračuna urna mezda pri mesečno plačanih uslužbencih, zato jim tudi ne gre plačilo prekočasnega dela. Tretji odst. § 8 avstr. zak. z dne 17. decembra 1919, ki govori o takem preračunu, v naše pravo ni bil recipiran.

industrije, končno KS Bgd v sodbi 27. nov. 1937 (Branič 1938, 367). Vkljub temu je SS Zgb v sodbi 28. marca 1934 (Ž.-Š. 177) priznal nagrado za prekočasno delo tudi delavcu, plačanemu na mesec. To stališče je tudi edino pravilno, kajti med načinom izračuna prejemkov in med kvalifikacijo službenih opravil ni nikake pravno upoštevne zveze. Pomisliti je treba tudi, kakšno zmedo bi povzročil dosledno izvedeni kriterij urnega odn. mesečnega plačila v kvalifikaciji pomožnega osebja, ko poznamo vendar številne delavce s tedensko ali mesečno plačo, poleg tega pa tudi pomožno osebje, ki opravlja višje posle, a je plačano od ure oz. udeleženo na dobičku.⁴⁸

Iz tega pregleda izhaja, da naša dosedanja judikatura, razen redkih izjem, ne upošteva v zadostni meri potrebe, vključiti čim večje število duševnih delavcev v zaščito z. z. d., temveč vztraja pretežno na stališču, da gre zaščita samo telesnim delavcem. To stališče, kakor smo videli, ni utemeljeno niti v zakonskem besedilu, niti ne ustreza namenu z. z. d.; zato je čas, da praksa premeni svoje stališče in odreče zaščito samo onim, ki je niso potrebni, torej višjim, zlasti vodilnim nameščencem.⁴⁹

II. Katero delo je prekočasno.

Predmet službene pogodbe je vršitev pretežno časovno in generično določenega dela.⁵⁰ Časovna komponenta službovanja je izražena v določitvi delovnega časa (delovnika). Z delovnim časom razumemo trajanje delovnika, to je pogodbeno ali zakonito določeni čas, v katerem mora biti uslužbenec s svojo delovno silo podjetniku na razpolago, da po njegovih nalogih v obsegu službenega razmerja vrši službo (prim. op. 88!). Od dolžine delovnika razlikujemo lego delovnika, ki karakterizira delovnik z ozirom na dnevni čas, v katerem se mora delo vršiti (dnevno in nočno). V pogledu prekočasnosti ne očituje lega delovnika nikakih posebnosti.

⁴⁸ Ne gre za terminska izplačila, kajti tudi od ure plačanim delavcem se mezde navadno izplačujejo tedensko (to je vsak teden, običajno ob sobotah, § 1154 odz.) — temveč za način preračunavanja plače.

⁴⁹ Z odl. 9. decembra 1936, R II br. 17.282, je min. za šume in rudnike odrekel kvalifikacijo pomožnega osebja, ki vrši posle višje vrste po 2. odst. § 3 z. z. d., rudarskim izmenskim paznikom. Enako okrož. kot priz. sod. v Celju, Pl 412/39, Reisman II/116. Več o tem Bajič, Rudniški pazniki, Org. 1936, 19.

⁵⁰ Bajič, Delovno pravo, splošni del, 1936, 129; Bičanić, Ljudski rad kao objekt socijalne politike, Radnička zaštita, 1929, 558.

A) **Maksimalni delovnik.** Ker so vse določbe z. z. d. prisilnega značaja (§ 5), mora delovni čas uslužbenca ustrezati zakonu, pa naj je določen v okviru zakona s kolektivno ali individualno pogodbo (§§ 207 in 209 ob. z.), s poslovnim redom (t. 1 § 340 ob. z.), ali pa izhaja zgolj iz okolnosti v smislu § 210 ob. z.⁵¹ Preko zakonito odločenega maksimalnega delovnika, ki v večini podjetij predstavlja tudi normalni delovnik,⁵² dogovor ne more iti, razen v primerih, ki so predvideni v zakonu samem. Prisilnost z. z. d. glede dolžine delovnika omejuje v tej smeri tudi uporabo § 210 ob. z., da mora namreč, če ni dogovora, vršiti uslužbenec delo okolnostim primerno. Te okolnosti ne morejo imeti za posledico dopustnosti prekočasnega dela v smislu z. z. d., kajti določba § 210 ob. z. se tiče samo načina in obsega rednega, ne pa tudi prekočasnega dela.⁵³

Maksimalni delovnik je določen za industrijska in rudarska podjetja z 8-urnim dnevnim odnosno 48-urnim tedenskim delovnikom (1. odst. § 6), za ostala podjetja, izvzemši prometna (5. odst. § 6), pa z 8 do 10-urnim dnevnim delovnikom, in sicer po naravi in teži posla (6. odst. § 6).⁵⁴ Delovnik teh „ostalih podjetij“ je približe uredila že cit. ur. o odpiranju in zapiranju trgovinskih in obrtnih obratovnic in o delovnem času pomožnega osebja z dne 16. aprila 1929, izdana na temelju pooblastila 7. odst. § 6 z. z. d.⁵⁵ Po določbi čl. 47 cit. ur. in v njenem okviru so

⁵¹ O učinkovitosti posameznih sestavin gl. Bajič, Delovno pravo, splošni del, 1936, 175.

⁵² Radno pravo II zastopa stališče, da je smatrati kot maksimirani delovnik oni, v skladu z zakonitimi določbami že podaljšani normalni delovnik, ki ga pa zato še ni smatrati za prekočasno delo (cit. so odst. 2, 4 in 7 § 8 z. z. d. ter čl. 24 in t. 3 čl. 25 ur. iz l. 1929). Nasprotno meni Bajič II, 153, da določa zakon najdaljši delovnik (normalni delovnik), tako da morejo ustanoviti kolektivne ali individualne službene pogodbe samo enak ali krajši delovnik, kolikor zakon sam ne dopušča podaljšanja (3. in 7. odst. § 6 ter § 8 z. z. d.). — Trgovčević 594 imenuje maksimalni delovnik oni po § 6 z. z. d. odnosno po ur. iz l. 1929, dočim naziva Živković 199 redno delo ono delo, ki se vrši v mejah maksimalnega delovnika (n. pr. v industrijskem podjetju 8-urno).

⁵³ V tem smislu ugotavlja KS Bgd (odl. obj. v Politiki 17. oktobra 1940), da se določbe § 210 ob. z. tičejo samo vrste dela, ne pa njegovega trajanja, ki ga urejajo prisilne določbe §§ 6 ss z. z. d.

⁵⁴ Tudi pri teh „ostalih podjetjih“ je po analogiji z rudarskimi in industrijskimi podjetji maksimiran prav tako tudi tedenski delovnik na 48, 54 ali 60 ur z odnosom na ustrezni dnevni osem- do deseturni delovnik; dasiravno § 6/6 z. z. d. o tem izrečno ne govori, je to vendar izrečno poudarila min. ur. iz l. 1929 (čl. 22 in 23).

⁵⁵ Po čl. 22 cit. ur. je delovnik na splošno maksimiran na 10 ur dnevno ali 60 ur tedensko. V čl. 23/1 navaja uredba obrate, ki smejo delati samo 8 ur dnevno ali 48 ur tedensko, v čl. 23/2 pa one, ki smejo

bile za območja banovin izdane naredbe s specialnimi predpisi, tako za dravsko banovino naredba o odpiranju in zapiranju obrtnih obratov z dne 29. aprila 1937 (Sl. l. 251, spr. 26. julija 1938, Sl. l. 379), ki jo je nadomestila najprej nar. Vis. kom. za Ljubljansko pokrajino z dne 3. okt. 1941 o času za odpiranje in zapiranje trgovinskih in obrtnih obratovalnic in pisarn v Ljubljanski pokrajini (Sl. l. 80), nato pa nar. Vis. kom. z dne 12. sept. 1942 o času za odpiranje in zapiranje trgovin, obrtnih in industrijskih obratovalnic in potovalnih pisarn. (Sl. l. 74 spr. 27. okt. 1942, Sl. l. 87, spr. 27. okt. 1942, Sl. l. 87).^{56 57}

delati največ 9 ur dnevno ali 54 ur tedensko. Za gradbene obrate je posebej določen 10-urni dnevni ali 60-urni tedenski delovnik (čl. 22/2). — Sezonski obrati, ki jih našteva odločba min. soc. pol. z dne 26. aprila 1932, St. br. 27.045, Sl. N. 393 (opekarne, močilnice konoplje, kamnolomi in obrati za lomljenje kamna, poljske apnenice, gradbena podjetja, obrati za pridobivanje peska in prodra ter za predelavo rib), smejo delati po 10 ur dnevno.

⁵⁶ Te naredbe normirajo le čas, v katerem smejo biti obratovalnice in pisarne odprte (obratovati). Na delovni čas pomožnega osebja imajo vpliv glede lege delovnega časa, ki se mora prilagoditi dobi, med katero je dovoljeno obratovanje. Glede delovnika pomožnega osebja se obe naredbi sklicujeta na druge veljavne pravne vire, in sicer banska naredba v čl. 42 na min. uredbo iz leta 1929 in na min. uredbo o omejitvi nočnega dela pomožnega osebja v pekovskih podjetjih iz leta 1936 (nat. cit. v op. 87), naredba Vis. kom. pa neposredno na z. z. d. (čl. 13 nar. ex 1942), kar pomeni tudi min. uredbo iz leta 1929, izdano na temelju tega zakona. Za brivske, lasuljarske, manikerske in kozmetične obratovalnice je določila naredba Vis. kom. z dne 15. julija 1942 (Sl. l. 58) delovni čas (= odpiralno dobo) specialno na čas od 7.30 do 12.30 ure ter od 15. do 19. ure popoldne (ob sobotah in dnevih pred prazniki do 19.30 ure); ta naredba pa je razveljavljena po čl. 16 cit. nar. Vis. kom. iz l. 1942 in sicer z njenim čl. 2, B, t. 1, kjer je za navedene obrate predpisana odpiralna doba od 7.30 do 12.30 in od 14.30 do 18.30 ure v zimskih mesecih ter od 7.30 do 12.30 in od 15.30 do 19.30 v poletnih mesecih; ob sobotah in dnevih pred prazniki (nar. z dne 19. sept. 1941) pa se morajo zapirati pol ure kasneje. — Omeniti je še, da veljajo določbe o odpiralnem času tudi za obrate, ki jih z. z. d. sicer iz svoje časovne zaščite izvzema, zlasti za rodbinske obrate po § 1/2 z. z. d. (glej zgoraj I, 11).

⁵⁷ Za viničarje določa § 9 uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem z dne 13. julija 1939 (Sl. l. 338) v letnih mesecih, to je od marca do vključno oktobra, deseturni delovnik (od 7. do 12. ter od 13. do 18. ure), vse to ob lastni hrani, vendar všteti odmor, ki jim pritiče poleti po pol ure med dopoldanskim in popoldanskim delom (čl. 9 cit. ur.). — Delovnik gospodinjskih poslov je urejen samo negativno v toliko, da jim gre nedeljen 9-urni počitek in sicer praviloma med 21. in 6. uro (§ 9 naredbe o gospodinjskih poslih z dne 18. junija 1921, Ur. l. 224).

Za prometna podjetja, obsežena v 5. odst. § 6 z. z. d., delovnik še ni urejen, razen za mornarje⁵⁸ in delavce državnih prometnih ustanov (gl. op. 13!). Ugotovili pa smo že, da je zasebna prometna podjetja obravnavati kot obrtna podjetja po 6. odst. § 6 z. z. d. ter min. ur. iz l. 1929 (torej največ 10-urni delovnik) in da niti za prometna podjetja javne uprave ne more veljati neomejeni delovnik, pač pa maksimalni deseturni kot tisti, ki ustreza načelom z. z. d., seveda do tedaj, dokler ne bodo izdane po 5. odst. § 6 z. z. d. predvidene uredbe, ki bodo delovnik teh podjetij podrobno uredile.

B) Podaljšani delovnik. Delo, ki presega okvir maksimalnega zakonitega delovnika, je prekočasno delo.^{59 60} Tako delo zakon v določnih primerih dovoljuje; z ozirom na ratio podaljšanja razlikujemo redno in izredno podaljšanje.

Redno podaljšanje delovnika se ustanavlja s pravnim poslom med podjetnikom in obratno posadko, na podlagi golega sporazuma. Možno je za rudarske obrate do največ 9 ur, za vse ostale do največ 10 ur dnevno (§ 6 odst. 3 in 7 z. z. d.). V rudarskih in industrijskih obratih je potrebno za podaljšanje tajno glasovanje obratne posadke s

⁵⁸ Mornarska uredba iz leta 1935 (nat. cit. v op. 4) je normirala delovni čas za mornarje samo za čas, dokler leži ladja v pristanišču ali je v njem zasidrana, in to načeloma z 8-urnim dnevnim in 48-urnim tedenskim maksimalnim delovnikom (čl. 36/1). Lego delovnika določa poveljnik ladje po službeni potrebi (čl. 35). — Na osnovi čl. 36/5 ter v zvezi s členom 35 cit. ur. leta 1938 izšli pravilnik (cit. v op. 4) je uredil delovni čas mornarjev za čas med plovbo in sicer z istim 8-urnim dnevnim in 48-urnim tedenskim maksimalnim delovnikom (čl. 15/3 in 16/3 pravilnika). Čas straženja je urejen posebej (čl. 15/1 in 16/1). — Za pristaniške delavce velja čl. 9 uredbe o luškem delu iz leta 1933 (nat. cit. v op. 4), ki določa zanje prav tako 8-urni dnevni oziroma 48-tedenski maksimalni delovnik. Lega delovnika, določena normalno na čas med 8. in 12. uro dopoldne ter 14. in 18. uro popoldne (pozimi popoldne od 13. do 17. ure), se more iz važnih razlogov spremeniti (čl. 9/3 cit. uredbe).

⁵⁹ Seveda tega ni meriti s sekundnim ali minutnim merilom. SS Zgb je odločil, da ne šteje v delovni čas in torej ni prekočasno delo, kadar uslužbenec po končanem delu poroča podjetniku o izvršenih poslih (odl. z dne 1. maja 1936, R-S. II, 982).

⁶⁰ Pri viničarjih se šteje kot prekočasno vsako delo preko maksimalnega dnevnega delovnika (gl. op. 57!), prav tako pa tudi vsako nočno, nedeljsko in prazniško delo (§ 10 vinič. ur.). — Podaljšanje delovnika mornarjev ureja čl. 6 pravilnika, luških delavcev čl. 9 ur. o luškem delu; pri poslednjih je možno podaljšanje največ za dve uri dnevno.

$\frac{4}{5}$ večino (§ 6/3 z. z. d.),⁶¹ v ostalih obratih iz § 6/6 z. z. d. pa je potreben pismen sporazum med podjetnikom in obratno posadko. Listino o sporazumu mora podjetnik preko občinske uprave predložiti pristojnemu nadzornemu oblastvu, torej inspekciji dela, in sicer vsaj do dne, ko uvede prekočasno delo (§ 6/7 z. z. d. ter čl. 25/1 min. ur. iz l. 1929). Po analogiji s postopkom v rudarskih in industrijskih obratih odloča o podaljšanju tudi v ostalih obratih večina obratne posadke, vendar — lege non distinguente — ne kvalificirana, temveč navadna, absolutna.

Izredno podaljšanje je ono, ki zahteva za podaljšanje poseben razlog podaljšanja, hkrati pa — vsaj po z. z. d.⁶² — posebno obvestitveno ali dovolitveno postopanje. K izrednemu podaljšanju štejemo tudi primer točke 4 § 8 z. z. d., kjer sicer ni treba posebnega razloga niti posebnega postopka (zadostuje običaj ali sporazum — individualni ali kolektivni — med podjetnikom in obratno posadko), pač pa je dopustna izravnava delovnika na tedenski zakoniti maksimum, ki se mora izvršiti v toku istega tedna. Pri tem ni dovoljeno prekoračiti dnevnega maksimalnega delovnika za več kot eno uro, na drugi strani pa se smejo nadomestiti na ta način samo izpadle delovne ure; običajni tedenski delovnik se torej ne sme na noben način prekoračiti (t. 4 § 8 in fine). Najbolj znan primer opisanega podaljšanja predstavlja angleška sobota (čl. 24 min. ur.), na podlagi katere ima obratna posadka prost sobotni popoldan z izravnanjem med tednom na zgoraj opisani način.

Ostale primere § 8 z. z. d. moremo nazvati primere pravega izrednega podaljšanja delovnika. Za podaljšanje

⁶¹ Glasovalni postopek ureja pravilnik o podaljšanju delovnega časa v industrijskih in rudarskih podjetjih na osnovi sporazuma med lastniki podjetij in njih pomožnim osebjem z dne 25. sept. 1924 (Sl. N. 239/L, Ur. l. 315); prim. Bajič, Delovno pravo, splošni del, 144.

⁶² Nedeljsko in prazniško delo viničarjev moramo smatrati za izredno podaljšanje delovnika, dasi ni predpisan za podaljšanje poseben postopek (§ 10 viničarske uredbe: „Viničar se ob nedeljah in praznikih ne more siliti k delu brez razloga“), prav tako vsako prekočasno delo mornarjev (čl. 6/1 pravilnika: Dnevno ali nočno delo se more podaljšati preko 8 ur samo ob izrednih okolištinah, n. pr. v svrhu pospešitve trgovskih operacij, popravil itd.; glede nedeljskega dela glej opombo 81!) in pristaniških delavcev (čl. 9 uredbe o luškem delu: normalni delovnik se more podaljšati v primeru potrebe kot prekočasno delo; za prekočasno delo, kakor tudi za nedeljsko delo je potrebna odobritev pristaniških oblasti — čl. 10/1 in 12/4 uredbe). — Nasprotno moramo kvalificirati kot redno podaljšanje delovnika prekočasno delo viničarjev ob delovnikih ter prekočasno delo mornarjev, kadar je predvideno že po službeni pogodbi (§ 10 viničarske uredbe, čl. 6 pravilnika).

je potreben posebni tehnični (t. 1, 2, 3, 5 in 6) ali gospodarski razlog (t. 7); pri sezonskih podjetjih (t. 8) odloča tudi zdravstveni moment. Razvrstimo jih v tri skupine, namreč v podaljšanja po svobodni podjetnikovi odločitvi, po enaki podjetnikovi odločitvi in obvestitvi inspekcije dela in v podaljšanja na temelju dovolitve inspekcije dela.

Po svobodni podjetnikovi odločitvi je možno podaljšati delovnik:

a) v obratih, kjer je delo neprekinjeno že po naravi posla samega ali mora trajati neprekinjeno zaradi javne koristnosti, in ki obratujejo zato v izmenah (posadih); tedenski delovnik ne sme presegati 60 delovnih ur (t. 1 § 8),

b) v obratih, kjer dela posadka prav tako v izmenah, toda z občasnimi prekinitvami dela (n. pr. obrati, ki obratujejo po 16 ur dnevno); izravnava na normalni delovnik je v takih primerih obvezna šele v razdobju treh tednov, torej je dovoljena s to omejitvijo tudi prekoračitev tedenskega delovnika (t. 2 § 8),

c) za dela, ki so neizogibno potrebna, da se zavaruje normalni pričetek in konec obratovanja (razna čiščenja, priprava strojev itd.);⁶³ podaljšanje delovnika je dopustno v teh primerih samo za posamezne, s takim delom neposredno zaposlene delavce, in sicer maksimalno za dve uri dnevno (t. 5 § 8),

č) v sezonskih ter na splošno v onih obratih, ki so izpostavljeni atmosferskim vplivom; delovnik se mora izravnati v toku enega tedna na maksimalni tedenski delovnik (to je 60 ur po odločbi min. soc. pol. z dne 26. aprila 1932, gl. op. 55 in fine), t. 5 § 8.

Po svobodni podjetnikovi odločitvi z naknadnim obvestilom inspekcije dela je možno podaljšati delovnik:

a) v primerih, ko se pojavijo motnje normalnega funkcioniranja obrata iz razlogov višje sile ali zapreke, ki niso posledica normalnega obratovanja in so torej nepredvidljive. Podjetnik mora o prekočasnem delu v takih primerih obvestiti v 24 urah pristojno oblastvo (inspekcijo dela) s pripombo, kdaj je zapreka nastopila in kdaj je bila odstranjena (t. 3 § 8),

b) v primerih, kadar je podaljšanje neizogibno, da se prepreči okvara proizvodnega gradiva; podaljšanje je do-

⁶³ Pravilnik, predviden za podrobnejšo določitev teh poslov po t. 5/2 § 8 z. z. d., ni izšel.

voljeno največ za dve uri na dan in ne preko 35 dni v letu (t. 6 § 8).

Inspekcija dela sama odloča o podaljšanju delovnika na podjetnikovo prošnjo v primerih, kadar zahteva podaljšanje neizogibno razvoj poslov v podjetju (t. 7 § 8). Prošnja mora biti rešena najkasneje v 5 dneh od dneva vložitve (2. odst. § 8); pred tem podjetnik ne sme samolastno podaljšati delovnika (3. odst. § 8). Podaljšanje ne sme presegati dveh ur dnevno, niti se ne sme — na podlagi prve prošnje — prekočasno delo vršiti več kakor 4 tedne. Na ponovno prošnjo more inspekcija dela podaljšati svoje dovolilo še za razdobje 4 tednov, vendar samo še trikrat v istem koledarskem letu (t. 7 § 8).

Možni so primeri, da se izredno podaljšanje naveže na redno podaljšanje iz § 6 z. z. d.; tudi v takih primerih morajo biti varovane skrajne meje podaljšanja, postavljene v § 8 z. z. d.

Vsi navedeni primeri izrednega podaljšanja delovnika so možni za vsa podjetja, ki jih obsega z. z. d., tudi za ona iz 6. odst. § 6, katerih delovnik je podrobno uredila min. ur. iz l. 1929, dasiravno cit. ur. ni povzela prav vseh opisanih primerov (gl. čl. 24 in 25 cit. ur.)

Vsako prekočasno delo izven navedenih primerov dopustnega rednega in izrednega podaljšanja je protizakonito in kaznivo po določbah §§ 123 t. 1 in 124 t. 1 z. z. d.⁶⁴

Po tem pregledu določb, ki jih prinaša z. z. d. o dolžini delovnika, bomo prikazali podrobneje probleme, ki jih postavlja ta na videz preprosta materija. Pri tem se bomo držali naslednjega vrstnega reda: najprej bomo pojasnili problem izravnavanja (v zvezi z vprašanjem, ali velja kot prekočasno delo ono preko maksimalnega dnevnega ali maksimalnega tedenskega delovnika), nato bomo razrešili problem § 8 z. z. d. (v zvezi z vprašanjem, ali je prekočasno vsako delo preko maksimalnega delovnika), končno bomo obravnavali še nedovoljeno prekočasno delo, nedeljsko in prazniško delo, nočno delo in odmor. Zaključili bomo s problemom prekočasnega dela višjega pomožnega osebja ter se v tej zvezi dotaknili tudi prekopogodbene dela.

⁶⁴ Za otroke pod 16 leti velja absolutna prepoved zaposlitve preko osem ur dnevno; še ta delovnik more min. soc. pol. za posamezne kategorije delavcev skrajšati (§ 9 z. z. d.). Tega pooblastila se minister ni poslužil. — Tudi za mornarje pod 16 leti je delovnik brezizjemno maksimiran na osem ur dnevno; vsako prekočasno delo jim je zabranjeno (čl. 20/1 pravilnika, cit. v op. 4).

Prekočasno delo nastane, kadar preseže delovni čas maksimalni delovnik, določen v zakonu. Pri vprašanju prekočasnega dela morejo nastati težave glede časovne osnove, na podlagi katere je ugotoviti, ali in koliko je delo prekočasno. Ta časovna osnova more biti razdobje enega dne ali kakke daljše časovne edinice (teden), torej da se določi kot maksimalni delovnik 8 ur na dan ali pa 48 ur na teden. V zvezi s tem načelnim vprašanjem se je pojavilo vprašanje izravnavanja. Ta problem ima svoj praktičen pomen v dejstvu, da so se skušali podjetniki izogniti prisilnim predpisom o plačilu za prekočasno delo s tem, da so iz razloga, ker je bil delovnik nekaj dni v tednu daljši od zakonito maksimiranega, delovnik za ostale dni prav za toliko skrajšali; tako naj bi tedenska vsota opravljenih delovnih ur ustrezala zakonskim predpisom, dasi bi se s stališča dnevno opravljenih ur vršilo nekatere dni prekočasno delo. Problem izravnavanja korenini torej v vprašanju, ali leži značaj prekočasnega dela v prekoračenju dnevnega ali v prekoračenju tedenskega maksimalnega delovnika. To vprašanje je zamotano zato, ker je samo zakonsko besedilo nejasno. Zakon postavlja namreč oba kriterija v eni sapi drugega za drugim, povezana z nejasnim veznikom „oziroma“, in ne pove, kateri obeh kriterijev je odločilni, namreč: „V industrijskih in rudarskih podjetjih ne sme trajati delovni čas najemnih delavcev več nego 8 ur na dan oziroma 48 ur na teden“ (1. odst. § 6 z. z. d.). Prav tako tudi: „V vseh trgovinskih in obrtnih obratovalnicah (podjetjih) sme biti pomožno osebje zaposleno največ 10 ur na dan ali 60 ur na teden“ (1. odst. čl. 22 min. ur. iz l. 1929).

Dodatka „oziroma 48 ur na teden“ v z. z. d. ter „ali 60 ur na teden“ v min. ur. sta samo pojasnilnega značaja in ne določata prekočasnega značaja dela po tedenski osnovi. Za to mnenje ne govori samo dikcija cit. določb, ki tedensko časovno osnovo dnevni zapostavljata kot njej podrejeno, temveč tudi namen, ki ga hoče zakon s tema določbama doseči. Omejitev delovnika naj bi namreč preprečila prekomerno izrabo uslužbenskih delovnih sil; te sile se izrabljajo v progresivnem razmerju s potekom delovnega časa. Fiziološka obnova delovne sile se mora vršiti pri uslužbencu vsak dan sproti v zagotovljenem prostem času; zato se sme delovna energija dnevno izčrpati samo toliko, da se more med odmorom do prihodnjega dne zopet docela obnoviti. Zakon navadnim delavcem tudi ne priznava letnega odmora (dopusta), med katerim bi si bili mogli nabrati — izven dnevnega in tedenskega odmora — novih

rezerv delovne energije; zato mora dnevni prosti čas sproti opraviti vso obnovo. Fiziološki efekt nikakor ni isti, če dela uslužbenec, ki mu zakon priznava 8-urni delovnik, en dan v tednu 12 ur, drugi dan pa samo 4 ure, ali pa če dela vsak dan enakomerno po 8 ur. Delovna sila se v prvem primeru neprimerno hitreje izrabi, zato pa je treba to — ponavljamo prekočasno delo — tudi sorazmerno višje nagraditi.

Prekočasni značaj dela izhaja torej iz dnevno določenega maksimalnega delovnika, dočim je dodatek, ki omenja tedenski maksimum dovoljenih delovnih ur, namenjen za primere, ko je treba omejiti tudi delo, ki se sme opraviti v obsegu enega tedna, n. pr. za obravnavanje nedeljskega dela.

Za industrijske in obrtne obrate velja torej kot prekočasno delo vsako prekoračenje 8-urnega delovnika na dan,⁶⁵ za ostala podjetja vsako prekoračenje dnevnega 10-urnega, odnosno v min. ur. iz l. 1929 (čl. 23) ustanovljenega nižjega maksimalnega dnevnega delovnika. Za prometna podjetja velja smiselno isto, kar smo izvajali zgoraj v zvezi z njih maksimalnim delovnikom vobče.

Izravnavanje — kolikor je sploh zakonito dopustno — ne more imeti na prekočasni značaj dela z vsemi zakonitimi posledicami nikakega vpliva.⁶⁶ Dejstvo, da je v določenih primerih dovoljeno delati preko maksimalnega delovnika, kar se potem izravna ostale dni v tednu s krajšim kot normalnim delovnikom, ima za posledico edino to, da je podjetnik oproščen siceršnjih formalnosti podaljševanja delovnika (prijava inspekciji dela, odobri-

⁶⁵ Prim. odl. SS B Zgb z dne 10. aprila 1935 (neobj.) in VS Lj z dne 10. januarja 1940 (Org. 1941, 16). — Nepravilna je odločba KS Bgd z dne 30. maja 1938 (Prav. glas. 1938, 248), da je po § 6 z. z. d. prekočasno delo, kadar dela delavec v industrijskem podjetju tedensko več kakor 48 ur. Ker v obravnavanem primeru tožiteljica tedensko ni delala več kakor 45 ur, prekočasnega dela po tej odločbi sploh ni. Pri tem ni važno, ali je tožilka za delo preko osem ur dnevno dala svoj pristanek ali ne, nadalje ali je delala v soboto manj kakor osem ur in kako ji je to delo obračunano; predpis § 8 t. 4 z. z. d. se po mnenju tega sodišča na obravnavani primer ne more nanašati, ker po njegovem nazoru prekočasnega dela sploh ni bilo.

⁶⁶ O tem, da izravnavanje ne vpliva na značaj prekočasnega dela, tudi v literaturi ni spora, prim. Krmpotić 159 in Bajić II, 137. Vendar poslednji izravnavanju po čl. 24. min. ur. iz l. 1929 (angleška sobota za trgovske in obrtne obrate) ne priznava značaja prekočasnega dela. — K temu pripominjamo, da se dol. § 10 z. z. d. o obveznem plačilu prekočasnega dela razteza prav tako na cit. ur., ki je izdana na podlagi 7. odst. § 6 z. z. d. in torej ne more preko prisilnih določb tega zakona.

tev inspekcije itd.) po § 8 z. z. d. ter čl. 24 min. ur. iz l. 1929, in da ti primeri niso kvalificirani po §§ 123 in 124 z. z. d. kot kaznivo podaljšanje delovnika. Ni pa podjetnik oproščen plačila 50% poviška za delo, če ob izravnavanju prekorači maksimalni dnevni delovnik, ker navezuje zakon ta povišek na vsako prekočasno delo (§ 10 z. z. d.). V tem smislu je odločil SS B Zgb (sklep z dne 24. junija 1938, Org. 1938, 119), da delo, opravljeno na določene dni v tednu preko maksimalnega delovnika, ne izgubi značaja prekočasnega dela, čeprav se z manjšim številom delovnih ur na druge dni izravna na tedenski maksimum; po § 10 z. z. d. je treba namreč plačati vsako prekočasno delo s 50% poviškom, torej tudi prekočasno delo, ki se je izravnilo v tedenskem okviru.⁶⁷

Zgoraj smo omenili, da je izravnavanje dopustno le v zakonito določenih primerih. Ti primeri so v naši zakonodaji naslednji:

1. izravnavanje v primeru angleške sobote za industrijske in rudarske delavce (t. 4 § 8 z. z. d.),

2. izravnavanje v primeru angleške sobote za trgovska in ostala obrtna podjetja (čl. 24 min. ur.),

3. izravnavanje delovnika sezonskih podjetij po t. 8 § 8 z. z. d. (prim. op. 55 in fine), kjer se morejo v primeru prekinitve dela zaradi atmosferskih prilik izpadle delovne ure nadomestiti na druge dni v tednu, vendar samo v obsegu maksimalnega tedenskega delovnika 60 ur.⁶⁸

⁶⁷ Kot zgrešeni moramo omeniti odl. SS Zgb z dne 2. maja 1935 (R-S. 448), ki odreja vsem delavcem sezonskih obratov plačilo za prekočasno delo, ter KS Bgd z dne 7. aprila 1937 (Su. Pr. III, 1310), ki jim priznava plačilo nadur le za čas sezone, to pa iz naslova obogatitve.

⁶⁸ Po odloku ministrstva socialne politike z dne 30. junija 1923 (Ur. list 290 iz leta 1923) velja za gradbena podjetja kot sezonska po točki 8 § 8 z. z. d., da ne sme delovni čas v treh mesecih presegati skupno 624 delovnih ur, na dan pa ne deset ur (prim. op. 55!). Zaradi kontrole si morajo podjetniki preskrbeti knjigo, kamor morajo vsak dan točno zapisovati delovni čas in odmor. Dotični zapisnik morata vsak dan overiti podjetnik oziroma njegov zastopnik in en delavec, ki ga v ta namen izvolijo ostali delavci podjetja. — Po čl. 46 mornarske uredbe se mora na ladji nahajati obračunska knjiga, kamor se vnašajo za vsakega mornarja posebej podatki o njegovi plači, nagradi za prekočasno delo ter vsi predujmi in odbitki. Poveljnik ladje mora izdati mornarju na zahtevo plačilno knjižico, kamor se prav tako vpišejo vsi ti podatki. Ob izkrcanju se mornarju v tej knjižici obračuna ves pripadajoči mu znesek. Po čl. 28 pravilnika (1938) pa je predpisan register prekočasnega dela, kamor mora poveljnik ladje beležiti vse primere kakor tudi razloge prekočasnega dela. Register mora biti paginiran in overjen s strani pristaniške oblasti. Poleg registra mora poveljnik voditi še beležnico vsakega posameznega člana posadke, ka-

Ti primeri izravnavanja, dasi zakonito dopustni, seveda na značaju prekočasnega dela, to je onega, ki je opravljeno preko maksimalnega dnevnega delovnika, ustanovljenega za gornje vrste obratov, ničesar ne spremene (prim. op. 66 in 67). Tudi takemu delu gre v vsakem primeru prisilni 50 % povišek preko normalne mezde po § 10 z. z. d.

Navedeni trije primeri predstavljajo po z. z. d. edine dopustne primere pravega izravnavanja.^{68a} Vprašanje izravnavanja se je v poostreni obliki pojavilo v zvezi z akordnim delom. Za tako delo pa stoji del judikature na stališču, da je dopustno presežke delovnega časa enega tedna pobotati s primanjkljaji drugega tedna, tako da se delovniki na dan izravnajo na zakoniti tedenski delovnik. To stališče, ki v zakonu nima opore, utemeljuje praksa s tem, da so akordanti glede delovnega časa docela samostojni in da jim že to dejstvo samo daje dovoljno časovno zaščito; prav zato da zahteva zakon od njih tudi najmanj 48 ur tedenskega dela; v nasprotnem primeru bi bil namreč podjetnik izpostavljen akordantovi samovolji, ker bi si mogel akordant s spretnim manevriranjem ustvarjati številne nadure (okrož. kot priz. sod. Maribor, 3. maja 1933, cit. Bajič I v op. 25). — Temu naziranjju prigovarjamo sledeče: Akordni sistem že sam po sebi navaja k čim intenzivnejši izrabi delovne sile, saj se plačilo ravna po količini opravljenega dela. Ta intenziteta dela bi se v primeru neomejenega delovnika še povečala ter bi mogla dovesti do fiziološkega izčrpanja. Iz tega razloga so akordanti časovne zaščite prav tako ali pa še bolj potrebni kakor uslužbenci, plačani na čas; zato odklanjamo tudi zanje vsakršno izravnavo delovnika izven zgoraj navedenih, zakonito dopustnih primerov, posebno še iz razloga, ker bi moral zakon sam tako le izjemno dopustno izravnavanje izrečno odobriti.⁶⁹

mor mora vpisovati prekočasno delo dotičnika. Register prekočasnega dela revidira pristaniška oblast ob priliki rednega pregleda ladje kakor tudi ob drugih prilikah, kadar smatra to za potrebno. — Tudi z. z. d. predpisuje v § 21 posebne sezname, kamor se poleg ostalih podatkov o pomožnem osebju (razvrščenem po starosti) vpisujejo podatki o prekočasnem delu. Sezname morajo biti razgrnjeni na vidnem in lahko pristopnem mestu (n. pr. pred pisarno podjetja).

^{68a} Primerov t. 1 in 2 § 8 z. z. d. (omejitev delovnika na tedenskih 60 ur v primeru neprekinjenega izmenskega dela odnosno na normalno tedensko in dnevno povprečje v treh ali manj tednih v primeru občasno prekinjevanega izmenskega dela) k tem primerom pravega izravnavanja ne moremo prištevati.

⁶⁹ Prim. Krmpotić 153: način, kako se prejemki izračunavajo, ali po mezdnem ali po akordnem sistemu, ne vpliva nikakor na značaj prekočasnega dela; Bajič II, 158: akordante kot posebno skupino usluž-

Problem izravnavanja je tesno povezan z drugim problemom, ki smo ga nazvali problem § 8 z. z. d. z ozirom na to, da se večina spornih vprašanj nanaša nanj. Ta določba vsebuje namreč primere izrednega podaljšanja delovnika, to je onega, za katerega dopustnost je potreben poseben razlog in poseben postopek. Vsi ti primeri (z izjemo morda „angleške sobote“ po točki 4) predstavljajo izjemno podaljšanje delovnika na korist dotičnih podjetij — in vendar je tako del judikature, kakor tudi del delovno-pravnih piscev nekaterim teh primerov odrekel značaj prekočasnega dela.⁷⁰ Povod nesporazumom je dalo dejstvo, da je § 10 z. z. d. na splošno določil, da je vsako prekočasno delo nagraditi s 50% poviškom, poleg tega pa je pri nekaterih primerih podaljšanega delovnika to še posebej ponovil (3. odst. § 6; t. 1, 5 in 6 § 8 z. z. d.; t. 1 in 2 čl. 25 min. ur. iz l. 1929). Posledica tega je bilo dejstvo, da je praksa samo tem primerom priznavala značaj prekočasnega dela z vsemi zakonitimi posledicami. zlasti ko se je na to stališče postavilo tudi min. soc. pol. ter izdalo odločbo, da je smatrati za prekočasno delo po § 10 z. z. d. le primere § 6 in točke 1, 5 in 6 § 8 z. z. d., ne pa ostalih primerov podaljšanja po § 8 z. z. d.⁷¹

bencev obravnava z. z. d. samo v toliko, kolikor se njih prejemki izračunavajo po kosih odnosno storitvah, ne pa časovno; časovna zaščita je za akordante potrebna tudi s soc. pol. vidika, ker bi v primeru dopuščene izravnavanja podjetnik v času konjunktore do skrajnosti izrabil delavca-akordanta, ko pa mu ne bi bil več potreben, bi ga pustil praznovati.

⁷⁰ Stališče, da je treba vsako prekočasno delo plačati s 50% poviškom, zastopajo Politeo I, 386, Bajič II, 156, Kun 445, Tintić I, 250. — Nasprotno Abramović 196, Trgovčević 393, Radno pravo I. — Kot sporen označuje ta problem Tintić II, 497. — Vjesnik RK 1940, št. 2, zastopa stališče, da ni mogoče govoriti o prekočasnem delu v primeru angleške sobote po t. 4 in izmenskega dela po t. 2 § 8 z. z. d., dočim priznava vsem ostalim primerom iz § 8 z. z. d. značaj prekočasnega dela.

⁷¹ Odl. z dne 19. maja 1931, St. br. 24.272 (Sl. l. 234) izvaja sledeče: § 10 z. z. d. predvideva, da so delodavci dolžni plačati za vsako prekočasno delo najmanj 50% več kakor za delo normalnega delovnega časa. § 6 cit. zak. predvideva možnost podaljšanja delovnega časa v primeru, da se za to izjavijo $\frac{1}{3}$ delavstva kakega podjetja s tajnim glasovanjem, ki se izvrši po pravilniku o podaljšanju delovnega časa v industrijskih in rudarskih podjetjih na podstavi sporazuma med lastniki podjetij in njihovimi pomožnimi osebjem z dne 25. sept. 1924. § 8 istega zak. predvideva izjemne primere, kdaj se sme podaljšati delovni čas na prošnjo podjetja. Odst. 1, 5 in 6 § 8 z. z. d. predvidevajo plačevanje za nadurno delo, dočim ostali odstavki tega §-a ne predvidevajo plačevanja za nadurno delo s 50% poviškom. Nekatera državna oblastva so napačno tolmačila besedo „vsako“ v § 10 nav. zak. tako, da se mora tudi nadurno delo iz odst. 2, 3, 4, 7 in 8 § 8 navedenega zakona plače-

Tej odločbi manjka predvsem zakonitega temelja, saj v z. z. d. ni predpisa, ki bi pooblašчал min. soc. pol. za izdajanje določb o tem, katero delo je smatrati za prekočasno. Ministrstvo torej ne more o tem vprašanju imperativno odločati v obliki obveznih navodil (prim. že cit. odl. SS Zgb z dne 15. dec. 1933). Poleg tega je ta odločba nelogična in celo protislovna. Gradi namreč na pogoju, da mora biti v posameznih primerih podaljšanja delovnika še posebej predvideno plačilo za prekočasno delo; v svojem zaključku pa priznava izrečno značaj prekočasnega dela tudi nadurnemu delu iz § 6 z. z. d.: v tej zakonski določbi pa ni niti z besedico odrejeno, da je treba to nadurno delo plačati kot prekočasno.

Ta odločba je torej formalno, prav tako tudi materialno nepravilna. Tudi judikatura je ni upoštevala.⁷² SS Zgb (odl. 25. jan. 1932, cit. Bajič II, 74)⁷³ pravilno izvaja, da predstavlja gornje tolmačenje min. soc. pol. samo oddvojeno mnenje nekaterih državnih oblastev glede razlage socialne zakonodaje; tega mnenja pa sodišče ne more usvojiti. Iz okolnosti, da določajo točke 1, 5 in 6 § 8 z. z. d. poleg splošne določbe § 10 istega zakona še posebej plačilo prekočasnega dela s 50% poviškom, da pa tega ne omenjata niti točka 8 § 8 z. z. d. niti člen 22 min. ur. iz l. 1929, ni možen sklep a contrario, da § 10 z. z. d. nima v mislih tudi prekočasnega dela iz točke 8 § 8. V tem primeru namreč § 10 ne bi govoril o „vsakem“ prekočasnem delu, temveč logično samo o prekočasnem delu točk 1, 5 in 6 § 8. Z istimi razlogi utemeljuje to sodišče svoje mnenje, da mora podjetnik tudi prekočasno delo v primeru takozvane angleške sobote po točki 4 § 8 z. z. d. plačati kot prekočasno delo (odl. 24. jun. 1938, Org. 1938, 119), ter mnenje, da se v § 10 z. z. d. normirani 50% povišek redne mezde nanaša na vsako delo, ki presega v § 6 z. z. d. načeloma določeni 8-urni delovni čas v podjetjih,

vati s 50% poviškom od normalnega plačevanja. Za nadurno delo v smislu § 10 z. z. d. je torej smatrati le delo iz § 6 in odst. 1, 5 in 6 § 8, nikakor pa ne podaljšanja delovnega časa, ki ga predvidevajo odst. 2, 3, 4, 7 in 8 § 8 navedenega zakona.“

⁷² Nanjo se sklicuje ena sama objavljena odločba vrhovnega sodišča, namreč sodba SS Zgb z dne 2. maja 1935 (R-S. 448), češ da je minister odredil, da je kot prekočasno delo smatrati le ono iz § 6 in t. 1, 5 in 6 § 8 z. z. d., zaradi česar ostalih primerov ni smatrati za prekočasno delo.

⁷³ Odločba se tiče gradbenega delavca stavbnega podjetja.

spadajočih pod § 6 tega zakona.⁷⁴ Tudi Banski stol v Zagrebu (odl. 12. jun. 1929, Mj. 1930, 36) priznava vsakemu prekočasnemu delu 50% povišek.

(Dalje prih.)

Književna poročila.

Zbornik znanstvenih razprav. XVIII. letnik 1941-1942. Izdaja profsorski zbor juridične fakultete. Ljubljana. 1942-XX., str. 368.

Letos je izšel XVIII. letnik zbornika znanstvenih razprav, ki tudi v sedanjih razmerah dokazuje, da je znanstvena delavnost naše juridične fakultete vseskozi na višku, saj ta zbornik ni samo enakovreden člen prejšnjim, temveč jih po svoji bogati vsebini celo nadkriljuje.

Letošnji zbornik se je z vso primerno pieteto predvsem poklonil manom lansko leto umrlih profesorjev dr. Kušaja Rada, dr. Dolenca Metoda in dr. Lapajneti Stanka. Nekrologe sta napisala prof. dr. Janko Polec in prof. dr. Stojan Bajič z globokim spoštovanjem in z izredno ljubeznijo za prerano umrliimi profesorji, katerih smrt pomeni tako težko izgubo za našo pravniško znanost in še posebej za našo univerzo.

Slede posamezne razprave in sicer 11 po številu, ki so jim dodani resumèji v italijanščini, z izjemo enega, ki je napisan v latinskem jeziku.

Na prvem mestu razpravlja prof. dr. Bilimovič v razpravi „Cena pri dvostranskem monopolu“ o problemu dvostranskega monopola v modernem gospodarstvu, v katerem vedno bolj prevladujejo monopolizirane organizacije, navaja zadevno številno literaturo in zastopa stališče, da so cene pri dvostranskem monopolu določene samo po zgornji in spodnji skrajni meji, dočim ostane cena med tema mejama teoretično nedoločena: pri tem izvaja avtor tudi nekaj praktičnih zaključkov iz svoje teoretične analize. — Prof. dr. Korošec v svoji razpravi „Bél madgalti“ prikazuje upravne in sodne razmere hetitske države na podlagi najdenih klinopisnih plošč, v katerih so ohranjene službene instrukcije hetitskih vladarjev svojim podrejenim organom: je to zanimiv doprinos k študiju pravne orientalistike, zlasti, ker je avtor dodal svoji razpravi tudi transkripcijo in originalni prevod besedila ustreznih določb glede imovinskih deliktov zoper kraljevo imovino in glede sodstva. — Dr. Kržišnik v razpravi „Separatio bonorum“ raziskuje na podlagi virov rimskega prava in z ozirom na mnenja merodajnih romanistov bistvo, pomen in učinek te važne institucije dednega prava po rimskem pravu in zlasti tudi, kdo je upravičen zahtevati in zoper koga gre bonorum separatio. — Prof. dr. Kušaj prikazuje v razpravi „Mešana državna oblika“ nekatera značilna izvajanja tistih klasičnih političnih piscev in mislecev od starega veka do 18. stoletja, ki so v kakšni pomembnejši zvezi z naukom o mešani državni obliki in ki so pomagali krojiti tipično državno ureditev 19. stoletja in prve četrtine 20. stoletja t. j. ustavne države ter prihaja do zaključka, da shema ustavne države, ki pridobi mnogo na razumljiv-

⁷⁴ Semkaj je prišteti tudi primere, ko znaša maksimalni delovnik industrijskih in rudarskih delavcev, zaposlenih v obratih iz § 6/1 z. z. d., po min. ur.). To podaljšanje načelnega 8-urnega delovnika za industrijske in rudarske delavce oprosti podjetje samo formalnosti podaljšave po § 8 z. z. d., ne pa tudi plačevanja 50% poviška po § 10 z. z. d. za vsako delo, ki presega v § 6 načelno ustanovljeni delovnik.

vosti v luči nauka o mešani državni obliki, lahko služi kot zanesljiva stalnica pri določanju značilnosti tistih sodobnih državnih tvorb, ki ji nasprotujejo. — Prof. Maklecov prihaja v razpravi „Značilne posebnosti italijanskega kazenskega zakonika z dne 19. oktobra 1930“ do zaključkov, da v razliko od predhodnega načrta iz leta 1921 novi italijanski kazenski zakonik ohranja načelo osebne odgovornosti za krivdo, da upošteva v polni meri moderne kriminalnopolitične zahteve, zlasti v pogledu sistema očувалnih odredb, da je ta zakonik ozko zvezan s koncepcijo totalitarne države, pri čemer je zlasti povečana zaščita države, religije, morale, rodbine in rase; predvsem pa je pomembnost tega zakonika v tem, da je ohranil načelo: nullum crimen, nulla poena sine lege, v katerem vidi osnovno jamstvo državljske svobode. — Doc. dr. Murko prinaša v razpravi „Veljavne določbe nove uredbe o državnem računovodstvu“ izčrpen pregled zadevne stare zakonodaje in njene veljavnosti, prikazuje glavna načela uredbe o državnem računovodstvu, zlasti pa obširno govori o javnih pogodbah in končno citira tudi novejšo italijansko zakonodajo. — Naslednja razprava prof. dr. Sajovica: „Pravosodstvo, mednarodna pristojnost, podsodnost“, v kateri na zanimiv način razpravlja o razmerju med pravosodstvom in podsodnostjo ter mednarodno pristojnostjo ter prihaja do zaključka, da ne more ostati dvomljivo, da je po našem pravu prvo pravosodstvo ali redna pravna pot, da se ista krije glede mednarodnih stvari s pravosodstvom v narodnih, da je pa njen obseg manjši in da razmerje med sodno pravno potjo in mednarodno pristojnostjo navzlic nekaterim drugačnim glasovom iz zadnjih let mednarodnemu redu ni nasprotno. — Prof. dr. Spektorski v svoji razpravi „Teorija in empirija“ ugotavlja, da znanost ni nikak okorel sistem, popolnoma adekvaten „objektivni stvarnosti“, temveč je intencionalni teološki proces, v katerem teorija neprestano oploja empirijo, in trdi končno, da je vsaka veda eksperimentalna, kolikor skuša opravičiti svoje teorije ter da vsaka veda predstavlja realnost, ki se bistveno loči od naših neposrednih občutkov. — Prof. dr. Škerlj prinaša v razpravi „Družba z omejeno zavezo po ital. državljskem zakoniku in po jsl. trgovinskem zakonu“ izčrpno pravnoprimerjalno študijo med obema navedenima zakonima in prihaja do zaključka, da se oba zakonika strinjata ali vsaj bistveno ne razlikujeta v večini osnovnih potez in da sta osnovni razliki, kar se tiče kapitalske osnove, pač samo ti, da jsl. trg. zakon pozna naknadna doplačila in odgovornost vseh družbenikov za popolno vplačilo cele osnovne glavnice, dočim ital. zakon nima takih določil. — Priv. doc. dr. Vogelcnik v razpravi „Popis jugoslovanskega prebivalstva iz leta 1931 in popis prebivalstva Ljubljanske pokrajine iz leta 1941“ kritično primerja obe štetji ter je mnenja, da je popis iz leta 1931 vseboval po svoji zamisli zelo moderne elemente, izvedba popisa pa je pokazala nekatere občutne pomanjkljivosti, dočim je glavna moč popisa iz leta 1941 ležala predvsem v njegovi statističnotehnični izvedbi. — Zaključek tvori pravnozgodovinska črtica priv. doc. dr. Žontarja: „Najstarejša sodna knjiga mesta Kranja (1517—1520)“, na podlagi katere prikazuje sodne razmere in zlasti pravdni postopek ob koncu srednjega veka.

Dr. Lučovnik.

Lah Ivo: O rojstvih, življenju in umiranju Slovencev. „Slovenčev koledar“ 1942, str. 201—206. Posebni odtis.

Znane so tablice o umrljivosti, ki jih je sestavilo sedemnajst angleških družb; vprav te tablice se v zavarovalni praksi pri nas mnogo uporablja. Velike svetovne zavarovalne družbe, kakor Assicurazioni

Generali in *Riunione Adriatica di Sicurtà* imajo svoje tablice o umrljivosti.

Pričujoča zanimiva razprava slovenskega aktuarja podaja prve tablice o umrljivosti slovenskega naroda v letih 1931 do 1933. Pisec ugotavlja, da spadajo Slovenci glede na naraščanje prebivalstva na eno prvih mest v Evropi. Umrljivost Italijanov je v splošnem manjša od umrljivosti Slovencev. Z izboljšanjem socialnih in zdravstvenih razmer se je normalna starost zvišala. Umrljivost slovenskega naroda je približno na isti stopnji kakor umrljivost velikih kulturnih narodov ter se sklada z različnimi modernimi teorijami o umrljivosti, od katerih omenja pisec *Lexisovo* in *Gompertz-Makehamovo*. Pisec pravi, da smo s podatki, ki nam jih je pokazala tablica o umrljivosti, lahko ponosni, kajti iz nje razvidimo, da se more slovenski narod v svojih kulturnih in higienskih razmerah primerjati z najnaprednejšimi in najkulturnejšimi narodi. Razpravi so dodane zanimive statistične tabele, ki pojasnjujejo besedilo razprave; sama razprava je napisana v obliki, ki je razumljiva tudi laiku.

Tablica o umrljivosti je pomemben dokument za izračunanje premije. Pri nas do danes nismo imeli svojih tablic o umrljivosti, četudi se lahko trdi, da tuje tablice niso ustrezale našim potrebam. Naloga nadzorstva nad zasebnimi zavarovalnimi podjetji je, da ugotovi, če uporabljene tablice umrljivosti ustrezajo danim razmeram.

V tej zvezi naj še omenimo piščevo razpravo „Zavarovalno-tehnične naloge državne statistike in ljudskih štetij“ (*Glasnik II.* — 1938), v kateri se pisec zavzema za domače tablice o umrljivosti, ker je le tako mogoče izvesti vsestransko zadovoljivo nadzorstvo glede pravilnosti premij, premijskih rezerv itd. v življenjskem zavarovanju.

Pisec obljublja dopolnitev te razprave na temelju obširnejšega statističnega gradiva. Nedvomno je, da pomeni ta razprava prvi važen korak v razvoju našega življenjskega zavarovanja.

Dr. Anton Urbanc.

Bogoslovska smotra. Zagreb. 1942. God. XXX, br. 3.

Ekonomist. Zagreb. God. VIII, br. 5.

Ekonomist. Zagreb. God. VIII, br. 6.

Galgano Salvatore: La responsabilità dell'armatore. Estratto dalla „*Rivista del diritto della navigazione*“, Roma, VIII, 1—2.

Právny obzor. Bratislava. R. XXV, č. 7.

Rivista di diritto privato. Padova. Anno XII, n. 3.

Rivista italiana di diritto penale. Padova. Anno XIV, n. 2.

Rivista italiana di diritto penale. Padova. Anno XIV, n. 3.

Razne vesti.

Važni predpisi za Ljubljansko pokrajino. 1. Predpisi o rekviziciji nepremičnin v uporabo za vojaške namene (Sl. L. št. 242/1942). — 2. Sprememba zakona o pokojninskem zavarovanju nameščencev (Sl. L. št. 280/1942). — 3. Upravna preureditev Pokojninskega zavoda za nameščence Ljubljanske pokrajine (Sl. L. št. 292/1942). — 4. Navodila za dokončno odločitev glede valutnih prekrškov (Sl. L. št. 311/1942). — 5. Določitev pristojbin zdravnikom in izvedencem v kazenskem sodstvu (Sl. L. št. 316/1942). — 6. Kr. uredba z dne 17. julija 1942-XX: Ustroj oblastev

za kmetijstvo in za gozdove na ozemljih, nedavno priključenih Kraljevini Italiji (Sl. L. št. 352/1942). — 7. Navodila za razsojanje o kršitvah davčnih zakonov (Sl. L. št. 353/1942). — 8. Določbe o kazenskem sodstvu na ozemlju Dalmacije (Sl. L. št. 326/1942). — 9. Zakon z dne 21. junija 1942-XX: Odobritev konvencije o sodelovanju pri izvrševanju kazenskega sodstva v primerih uporabe oboroženih sil ene države pogodnice na ozemlju druge države pogodnice, sklenjene med Italijo in Nemčijo v Rimu dne 17. aprila 1942 (Sl. L. št. 328/1942). — 10. Kr. ukaz z dne 17. oktobra 1942-XX: Podelitev amnestije in spregled kazni.

Nekaj pravnih predpisov za Gorenjsko in Južno Štajersko. Gorenjsko: Uredba o uvedbi delovnega prava v zasedenih ozemljih Koroške in Kranjske z dne 7. junija 1942. — Južna Štajerska: Uredba o začasni ureditvi oddaje stanovanjskih in poslovnih prostorov z dne 28. avgusta 1942. — Druga objava o amortizaciji hranilničnih knjižic z dne 16. julija 1942. — Uredba o lovu divjačine z dne 31. julija 1942. — Uredba o uvedbi kreditnega prava z dne 28. julija 1942.

Advokatura v Nezavisni Državi Hrvatski. Zakon o odvetnikih z dne 17. marca 1929 v redakciji po noveli z dne 8. marca 1941 (samo za bivšo Banovino Hrvatsko), ki je bila na kratko omenjena v Slov. Pravniku I. 1941 na str. 255, kjer je bil datum novele pomotoma označen z 8. aprilom 1941, je v temelju spremenjen s Poglavnikovo zakonsko odredbo z dne 29. novembra 1941 (Nar. Nov. z dne 3. decembra 1941, št. 168). Avtonomija odvetniških zbornic je docela odpravljena. Norma § 38 za, ki govori o skupščini in o zborničnem odboru, je v celem črtana: ostane v veljavi samo prvi odstavek, po katerem mora zbornica varovati ugled, čast in pravice odvetniškega stanu ter paziti na to, da odvetniki izvršujejo svojo dolžnost. Namesto zbornice stopi poverjenik Odvetniške zbornice; skupščine in odbora ni več. Poverjenikui, ki ga postavlja pravosodni minister, stoji ob strani kot posvetovalni organ poslovnih svet, ki ga imenuje iz članov zbornice minister za tri leta. Imenovani član je dolžan sprejeti mesto v poslovnem svetu; če bi ne mogel navesti tehtnih razlogov za odklonitev, je predvidena kazen od 1.000 do 3.000 kun. Poverjenik predpisuje poslovnik za delo zbornice poslovnega in disciplinskega (stegovnoga) sveta. Minister imenuje na predlog poverjenika člane disciplinskega sveta, zastopnika komore, sodnike - odvetnike pri Stolu sedmorice in končno člane izpitne komisije. Proračun odobruje ravno tako minister, ki je tudi upravičen, da odstavi poverjenika, če ne izpolnjuje zakonitih dolžnosti. Malih kazni po § 54 ne izreka odbor treh članov, ampak poverjenik sam.

Odvetniški zbornici v Zagrebu in Sarajevu sta bili razpuščeni in so se vsi tekoči posli izročili imenovanemu poverjeniku. Minister je pooblaščen, da avtentično tolmači to zakonsko odredbo. Poudariti pa je, da numerus clausus ni uveden; vpis v listo odvetnikov ni podvržen posebnim ministromi odobritvi. O vpisu odloča poverjenik s svojim svetovalnim organom.

Ni dvoma, da predstavlja ta zakonska odredba pomembno zarezo v dosedanjemu zakonsko ureditev odvetništva.

Druge odredbe, zlasti one, ki se tičejo neodvisnosti odvetništva, so ostale v celem nedotaknjene. Zakonodavec Nezavisne Države Hrvatske se je na področju ureditve odvetništva pridružil v glavnem ideologiji držav, ki urejujejo take probleme v smislu stroge narodne in državne discipline.

Dr. A. U.

